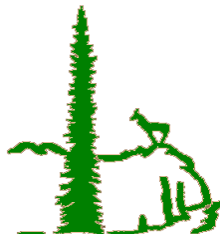

**ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ "НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА"
БАЈИНА БАШТА**

НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ
ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ
СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА
ЗА 2023.ГОДИНУ**

Март, 2024.година

ЈП „Национални парк Тара“
40 Број: 681/2
Датум: 25.04.2024. године
Бајина Башта

На основу члана 18. Закона о националним парковима („Службени гласник Републике Србије“ број 84/2015 и 95/2018), и члана 29. Статута ЈП „Национални парк Тара“ Бајина Башта, Надзорни одбор предузећа, дана 25.04.2024. године, донео је следећу:

О Д Л У К У

о усвајању Извештаја о стању природних вредности и
радом створених вредности у Националном парку Тара за 2023. годину

УСВАЈА СЕ Извештаја о стању природних вредности и радом створених вредности у Националном парку Тара за 2023. годину.

Извештај из става 1. је саставни део ове одлуке.

Ову одлуку, у складу са чланом 18. Закона о националним парковима, доставити Министарству заштите животне средине и Заводу за заштиту природе Србије.

Надзорни одбор
Председник

[Signature]
Предраг Петровић

У складу са одредбама члана 18. Закона о националним парковима („Службени гласник Републике Србије“ број 84/2015 и 95/2018 – др.закон), сачињен је Извештај о стању природних вредности и радом створених вредности у Националном парку Тара за 2023.годину и доставља се Министарству заштите животне средине и Заводу за заштиту природе Србије.

Министарство заштите животне средине, Извештај о стању природних вредности и радом створених вредности са Мишљењем, доставља Влади Републике Србије.

С А Д Р Ж А Ј

1.ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ПЛАНИРАЊУ, ЗАШТИТИ И РАЗВОЈУ ПОДРУЧЈА-----	3
2.ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ-----	7
3. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА-----	19
4. ПРЕГЛЕД НАУЧНО-ИСТАЖИВАЧКИХ,ОБРАЗОВНИХ И КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ-----	23
5.ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ПОДРУЧЈА И САРАДЊА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ КОРИСНИЦИМА-----	24
6. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ДЕЛАТНОСТИ КОЈЕ СУ У СУПРОТНОСТИ СА АКТОМ О ЗАШТИТИ-----	31
7. ПРЕГЛЕД НЕПОКРЕТНОСТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ-----	33
8. ЕВИДЕНЦИЈА О СТАЊУ БИЉНИХ И ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА, КАО И ДРУГИХ ВРЕДНОСТИ -----	35
9. ЕВИДЕНЦИЈА О КРЕТАЊУ И АКТИВНОСТИМА ПОСЕТИЛАЦА И ДРУГИХ КОРИСНИКА-----	66
10. ПОДАЦИ О НАПЛАТИ И КОРИШЋЕЊУ НАКНАДЕ ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА-----	68

1. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ПЛАНИРАЊУ, ЗАШТИТИ И РАЗВОЈУ ПОДРУЧЈА

1.1. Израда планских аката

У складу са Законом о националним парковима („Службени гласник Републике Србије“ број 84/2015 и 95/2018 – др. закон), за потребе израде Програма управљања Националним парком Тара за 2023.годину, прибављени су Услови заштите природе од Министарства заштите животне средине (број 353-02-03462/2022-04 од 15.11.2022.године) и у планираним роковима донешен је Програм управљања Националним парком Тара за 2023.годину, сагласност Министарство заштите животне средине (број 353-02- 4241/2022-04 од 27.01.2023.године). У планираним роковима донешен је и Програм пословања Јавног предузећа “Национални парк Тара“ за 2023. годину и добијена сагласност Владе Републике Србије.

У складу са Законом о националним парковима, до 31. марта 2023.године, достављен је Извештај о стању природних и створених вредности Националног парка Тара за 2022.годину, Заводу за заштиту природе Србије и надлежном Министарству заштите животне средине. Извештај о стању природних и створених вредности Националног парка Тара за 2022.годину, прихваћен је од Владе Републике Србије (закључак Владе РС, 05 број:353-4930/2023 од 08.јуна 2023.године).

1.2.Активности на планирању и градњи објеката

Планирање и изградња објеката и уређење простора у Националном парку Тара, вршено је у складу са условима за уређење простора туристичких зона, на основу Плана генералне регулације подручја Рачанска Шљивовица, Калуђерске Баре, Соколина и Ослуша.

За туристичке зоне и просторне целине за које нису донети урбанистички планови, планирање и изградња вршено је искључиво уз предходно прибављене услове заштите природе, издате од стране Министарства заштите животне средине по стручној основи Завода за заштиту природе Србије.

У циљу примене Плана детаљне регулације језера Перућац, контактирана је Општинска управа Бајина Башта дописом број 953 од 12. 6. 2023. године, у вези почетка примене регулације постављања сплавова на језеру Перућац. Имплементација плана, од стране Општинске управе Бајина Башта, није почета у 2023.години.

Израда Плана детаљне регулације обале језера Заовине, започета је крајем 2021.године и планом је обухвћена површина од 600 ха.. У 2022. години, извршено је геодетско снимање терена и израда катастарско - геодетског плана за потребе ПДР Заовине. У 2023.години, завршен је нацрт плана и рани јавни увид. Урађен је анекс уговора о изради, планиран је завршетак, усвајање и добијање сагласности у 2024. године. Обрађивач плана је ЈУГИНУС – Београд.

1.2.1. Издата мишљења и услови за просторно планска докумената:

1. Општинској управи Бајина Башта, издато је мишљење и услови на измену и допуну Плана генералне регулације подручја Рачанска Шљивовица,

2. Општинској управи Бајина Башта, издато је мишљење и услови за израду Плана детаљне регулације обале језера Заовине.

1.2.2.Издата мишљења у вези озакоњења објеката у парку:

По захтеву инвеститора издата су 29 мишљења у вези озакоњења објеката :

1. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног стамбеног објекта бр.1 и помоћног објекта бр.2 на кат. парцели бр.1229 КО Бесеровина, власник Вимић Мирко, Бесеровина, Бајина Башта.
- 2.Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног економског објекта бр.1 на кат. парцели бр.1224/1 КО Бесеровина, власник Вимић Ратко, Бесеровина, Бајина Башта.
3. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђених објеката на кат. парцели бр.4959 КО Заовине, власник Јулија Неговановић, Заовине бр.231, Бајина Башта.
- 4.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење стамбеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.2352 КО Јагоштица, власник Драгица Крсмановић из Бајине Баште, Растиште.
- 5.Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног стамбеног и помоћног сеоског објекта на кат. парцели бр. 235/1 КО Бесеровина у Бајиној Башти, власник Ивановић Драгослав из Бајине Баште, Пут за Перућац бр.9.
- 6.Мишљење на захтев за озакоњење помоћног објекта бр.1 на кат. парцели бр. 1290/3 КО Растиште, власник Јовановић Дејан, ул. Краља Петра I, Ужице.
7. Мишљење на захтев за озакоњење стамбеног објекта на делу катастарских парцела број 3534/4 и 3534/15 КО Растиште, власник Лепотић Живан из Сремске Каменице.
- 8.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта бр.3 на кат. парцели бр.1009/2 КО Перућац, сувласника Новаковић Милорада, Новаковић Крунице, и Новаковић Мирослава из Бајине Баште, Перућац.
- 9.Мишљење на захтев засагласност за озакоњење незаконито изграђених објеката, стамбеног бр.2 и помоћног бр.3 на кат. парцели 1331 КО Растиште, власник Ђурић Драгана из Бајине Баште, ул. Милоша Обилића бр. 24 А.
- 10.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђеног стамбеног објекта бр.1 на кат.парцели 3662 КО Заовине у Бајиној Башти, власник Рајаковић Радован из Заовина.
- 11.Захтев за мишљење за сагласност за озакоњење помоћног објекта бр.1 на катастарској парцели бр. 789/2 КО Коњска Река-Секулић, власник Јелисавчић Небојша из Бајине Баште.
- 12.Мишљење на захтев за озакоњење незаконито изграђених објекта бр.1, бр. 2 и бр.3 на кат. парцели бр.1921/4 КО Мала Река, власник Ерић Миленко, Бајина Башта, ул. Павла Борозана бр.51.
- 13.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђеног стамбеног објекта -викенд кућа, објекат бр.1 на делу кат. парцеле бр. 3144/6 КО Заовине, власник Д.О.О. БРБ Трговинско предузеће ПО Суботица, Кајсија 34, Суботица.
- 14.Мишљење на захтев за озакоњење стамбеног објекта бр.1 изграђеног на делу катастарске парцеле број 2115/5 КО Заовине, власник Бојиновић Зорица, Карађорђева 57, Банатски Деспотовац.
- 15.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђеног стамбеног објекта -викенд кућа, објекат бр.1 на делу кат. парцеле бр. 276/5 КО Коњска Река, власник Будимир Мирко, Ужице.
- 16.Мишљење на захтев за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта бр.1, на делу кат. парцеле бр.1747/8 КО Мала Река, власник Станојевић Весна из Бајине Баште.
- 17.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђених објеката бр.1, бр.2, бр.3 и бр.5 на кат. парцели бр.840/1 КО Коњска Река, власник Јелисавчић Радован, Коњска Река, Бајина Башта.
- 18.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђеног стамбеног објекта-викенд кућа, објекат бр.1 на кат. парцели бр.276/5 КО Коњска Река, власник Будимир Мирко, Ужице.

19. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног објекта на кат. парцели бр. 4138/9 КО Солотуша, подносиоца захтева Закић Дана из Ресника, ул. Едварда Грига бр.1/2, Београд.
20. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта бр.1 на делу кат. парцеле бр.2115/5 КО Заовине, власник Бојиновић Зорица, Карађорђева 57, Банатски Деспотовац.
21. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђених објеката - стамбени и помоћни, на кат. парцели бр.2348/11 КО Заовине, власника: Јездих Светлана и Лазих Биљана, Заовине, Бајина Башта.
23. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђеног породично стамбеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.2191/1 КО Заовине, власник Лазих Стојан из Заовина, Бајина Башта.
24. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног породично стамбеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.3511 КО Растиште, власник Градинац Синиша из Растишта бр.48, Бајина Башта.
25. Мишљење на захтев за озакоњење помоћног објекта бр.1 на кат. парцели бр.951/2 КО Зауглине, власник Милић Мира, ул. Спасоја Ивановића бр.2, Бајина Башта.
26. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђеног економског објекта – штала бр.1 на кат. парцели бр.1300/2 КО Заовине, власник Јосиповић Марија, ул. Рачанских бораца Бајина Башта.
27. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење изграђеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.1580/40 КО Бесеровина, власник Ђокић Никола из Бајине Баште, Солотуша.
28. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног објекта бр. 1 на кат. парцели бр.2118 КО Растиште, власник Петровић Милисав, Растиште, Бајина Башта.
29. Одбијен захтев за озакоњење незаконито изграђеног објекта на кат. парцели бр. 2390/6 КО Јагоштица, власника Алексић Владимира из Јагоштице, Бајина Башта и Алексић Драгице из Шапца, ул. Андрије Глишића бр. 78. За дату парцелу важе услови и мере заштите и коришћења простора локалитета у режиму II степена заштите, а која су регулисана ПППН НП Тара, („Сл.гласник РС”, бр.44/2020.год.), те на основу тога бесправно изграђени објекти у овој зони нису предмет озакоњења.

1.2.3. Издата мишљења у вези промене културе земљишта

1. Мишљење на захтев за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 875/3 КО Коњска Река, подносиоца захтева: Ана Сјелунд, Војвођанска 27, Ужице.
2. Мишљење на захтев за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 3955/4 КО Солотуша, подносиоца захтева: Ђорђе Димитријевић, ул. Браће Нинчић бр.53, Бајина Башта.
3. Мишљење на захтев за сагласност за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 875/7 КО Коњска Река, подносиоца захтева: Марија Симић, Ристе Тешиха 78, Ужице.
4. Мишљење на захтев за сагласност за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 1572/7 КО Заовине, подносиоца захтева Душан Ранисављевић, Бачка Паланка, ул. 4. јула бр.19.
5. Мишљење на захтев за сагласност за промену културе и класе земљишта на катастарским парцелама бр. 2462/6 и 2462/3 КО Заовине, подносиоца захтева Марко Панић, Потпеће ББ, 31205 Севојно.
6. Мишљење на захтев за сагласност за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 1258/2 КО Бесеровина, подносиоца захтева Светлана Матић, Стевана Синђелића 37, Горње Недељице, 15300 Лозница.
7. Мишљење на захтев за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 2116 1 КО Заовине, подносиоца захтева Целетовић Љубица, ул. Шумадијска 46, 31000 Ужице.

1.2.4. Издата мишљења у вези осталих инвестиција и активности

1. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за издавање сагласности за израду Урбанистичког пројекта за изградњу пешачке стазе уз коловоз државног пута ПБ реда бр.403, од КМ 16+959 у насељу Митровац до КМ 17+883 у насељу Крња Јела, на к.п.1045 КО Перућац и к.п. 1139/1 КО Коњска Река, општина Бајина Башта.
2. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за издавање услова за израду Урбанистичког пројекта за изградњу туристичко-комерцијалног објекта на катастарској парцели бр.4937 КО Солотуша на Калуђерским Барама, подносиоца захтева Петра Тешића, Јасиковице бб, Бајина Башта.
3. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за сагласност за извођења радова, на основу техничких услова, за прикључење викенд објекта на тарски водовод, на катастарској парцели бр. 1079/24 КО Коњска Река, подносиоц захтева Тешевић Радивоје, ул. Личка бр.52, 11212 Овча
4. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за издавање услова за израду Урбанистичког пројекта за изградњу туристичко-стамбеног комплекса на Митровцу, на катастарским парцелама бр.943/13 и 943/37 КО Перућац, подносилац захтева Центар за планирање урбаног развоја ЦЕП, Београд, Захумска бр.34
5. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за издавање сагласности за постављање водозахвата на катастарској парцели бр. 2030/1 КО Мала Река, подносиоц захтева Срепски православни манастир Рача, село Рача, Бајина Башта.
6. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за сагласност за прикључење стамбеног објекта на водовод „Тара“, на катастарској парцели бр. 1796/4 КО Заовине, подносиоц захтева Милан Канкараш, Дунавских вирова 30/3, 11186 Београд-Земун
7. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за сагласност за извођење земљаних радова у оквиру реконструкције секундарне водоводне мреже на Соколини, на делу катастарске парцеле бр.1172 КО Зауглине, имаоца права на парцели ЈП „Национални парк Тара“.
8. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за сагласност за инвестиционо одржавање пута на Тари, на деловима катастарских парцела бр. 4140/1, 4140/65, 4140/68, 4140/69 К.О. Солотуша
9. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за сагласност за извођења радова, на основу техничких услова, за прикључење викенд објекта на тарски водовод, на катастарској парцели бр. 1544/34 КО Рача, инвеститора Ервин Сабади, Попучке бб, 14221 Попучке, Ваљево.
10. Сагласност на захтев Стевановић Горана из Солотуше (Јасиковице) за обављање делатности - продаја производа домаће радиности на Калуђерским Барама.
11. Сагласност за продужење рада и преузимање кућице за продају сувенира на Митровцу.
12. Сагласност за организацију планинарске трке „Тара ултра трејл 2023“ – Удружење „Тара Ултра“.
13. Сагласност за организацију авантуристичке оријентиринг трке са препрекама „Трибалион“ – „No. Gum 1“.
14. Сагласност за коришћење локалитета Џанићи, у режиму II степена заштите у Националном парку Тара, ради организовања еколошко-рекреативног кампа – Асоцијација „Спорт за све“.
15. Сагласност за одржавање војње дип туре - COMPAS d.o.o.

1.3. Озакоњење објеката

Завршена је започета процедура на озакоњењу сопствених објеката, изграђених у ранијим периодима и то :

1. пет објеката на Предовом Крсту, (управна зграда, стара лугарница, планинарски дом, објекат за смештај пољопривредних машина и ловачки дом),
2. два објекта на Омару (кућа и помоћни објекат),
3. објекат на Батури са два стана (стара лугарница).

Након озакоњења, објекат на Омару је прикључен на електродистрибутивну мрежу и објекат је издат у закуп. Сада су сви објекти предузећа, озакоњени или са грађевинском дозволом и уписани су у катастар непокретности.

2. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

2.1. Активности на заштити и одржавању природних и радом створених вредности

Приоритетне активности на чувању и заштити подручја, односиле су се на редовну контролу активности у парку у складу са Правилником о унутрашњем реду, контролу промета дрвних сортимената, контролу изношења смећа са простора парка, попису објеката за примену накнада, контроли градње путева, коришћења камена, контроли снимања филмова, контроли одржавања спортских и туристичких манифестација.

У извештајном периоду било је више акција чишћења дивљих депонија на подручју Калуђерских бара, Предовог крста и Перућаца. Поводом Дана заштите животне средине, изведена је акција чишћења подручја Митровац и Перућац.

Контролисано је и одржавање спортско - туристичких манифестација, одржана је крос трка „Трибалион“, трка се одвијала у складу са добијеним решењем о условима заштите природе. Такође, контролисана је организација мото трке – рели, која на крају, иако су добијени позитивни услови заштите природе, није одржана због пропуста организатора. Контролисане су све активности око снимања филмова и видео записа. Посебан проблем стварали су квадови, вршена је контрола употребе квадова, обележени су путеви и стазе на којима је забрањена употреба квадова.

Редовно је вршена контрола градње објеката и постављања сплавова на језеру Перућац, писани су записници о бесправној градњи и прослеђени су републичкој и општинској грађевинској инспекцији. У извештајном периоду, служба чувара, контролисала је градњу објеката у Вежањи, Заовине, сачињен је записник за нелегалну градњу у Рачанској Шљивовици и Растишту (записници 0232-31/2023, 0232-32/2023 и 0232-34/2023). Сачињен записник за нелегалну градњу Награмак – КО Коњска Река (број 0462-57/2023), предат републичком грађевинском инспектору. Сачињен је записник о бесправно постављеном сплаву на језеру Перућац (број записника 0440-1/2023).

Вршена је контрола кретања возила, сачињен је записник број 0440-2/2023 са захтевом за покретање прекршајног поступка број 1025 од 30.6.2023. године због вожње ципова у 1. зони заштите у Рачанској Шљивовици. Урађен је записник о бесправној радњи на Калуђерским барама, кат.парцела 1773/7 КО Мала Река, извршен је насип земљом ради израде паркинга, насуто око 50м² шумског земљишта. Сачињен је записник и наложена мера да се уклони

насип и врати земљиште у првобитно стање (записник чувара број 0232-1/2023 од 26.01.2023.године). Сачињен записник за коришћење минералних сировина у другој зони Перућац (број 0227-34/2023).

Исконтролисани су сви локалитети за које су издати услови заштите природе за градњу објеката од јануара 2022. године до фебруара 2023. године за градњу објекта на приватним парцелама. Од укупно добијених и контролисаних решења (81), по 58 решења још увек нису започети радови на терену, по 13 решења започета је градња и по 10 решења су изграђени објекти. Извештај по решењима достављен је Министарству заштите животне средине.

Вршена је контрола исправности преносних противпожарних апарата у објектима и моторним возилима, класе S и CO₂, као и провера исправности хидраната и вештачких водозахвата, од стране овлашћене организације.

Вршена је и превентивна заштита од пожара кроз информисање и едукацију локалног становништва и посетилаца Националног парка Тара, израда информативних табли и пропагандног материјала о забрани употребе отвореног пламена у Националном парку, као и њихово постављање на терену, оглашавање у локалним медијима. Такође, спроведена су и противпожарна дежурства.

У извештајном периоду није било веће потребе за противпожарном заштитом, осим мање две интервенције на мањем пожару у Бесеровини и пожару у Растишту, због крчења ливаде.

2.2. Активности на праћењу и унапређењу стања природних и радом створених вредности

2.2.1. Праћење стања природних вредности

Праћење стања природних вредности вршено је кроз редовне активности на процени стања строго заштићених врста и станишта.

а) Праћење станишта Панчићеве оморике

Праћење станишта, мониторинг, вршило се према већ установљеној процедури, који подразумева: обилазак свих станишта оморике и увид у процесе сушења и обнављања.

Током 2023. године, праћење стања Панчићеве оморике, вршено је на више начина.

По постављеним критеријумима вршило се осматрање на два постављена огледна поља у резерватима Љути брег и Црвене стене. Параметри који се посматрају и уносе у базу података су у складу са следећом методологијом: *пречник у цм; висина у м; статус стабла; степен дефолијације* – одређује се на основу табеле "Класе дефолијације према UN/ECE I EU класификацији" *деколоризација* – одређује се, такође, из табеле преузете из поменуте публикације, табела "Класе декolorизације према UN/ECE I EU класификацији" *величина крошње; плодоношење; сушење; напомена – оштећења, болести и друга запажања*.

За огледна поља одабрано је 50 здравих стабала, која се прате и током последњих година. Током претходних година вршене су молекуларно - генетичке анализе, затим примењене су најсавременије методе, станишта оморике су снимљена ЛИДАР технологијом. Међутим, процеси сушења захтевају редовно праћење, што је и даље тешко оствариво на тешко приступачним стаништима Панчићеве оморике, поготово у кањону Дрине. Утврђивање здравственог статуса екосистема Панчићеве оморике без употребе беспилотних летилица је готово немогуће у кањону Дрине. Управо из тог разлога набављена је беспилотна летилица

дрон са мултиспектралном камером, која ће омогућити континуирано и дуготрајно праћење стања Панчићеве оморице на неприступачним стаништима.

Наведена активност спровођена је са Биолошким факултетом из Београда, уз субвенције Министарства заштите животне средине.

б) Мониторинг станишта

На подручју парка спроведно је постављање и идентификација оквира за праћење типова станишта из категорије отворених типова станишта : Ц Травната станишта , Д2 Сипари, Д3 Суве стене и клифови, Д5 Влажне стене и клифови, Е Мочваре и тресаве, пошто се у овим категоријама налазе приоритетна станишта за заштиту на подручју наше земље, а такође и у склопу европске мреже НАТУРА 2000.

Мониторинг станишта вршен је сопственом радном снагом, у складу са *Правилником о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта* ("Службени гласник РС", број 35/2010).

в) Мониторинг флоре

Мониторинг флоре је вишегодишња активност, вршено је праћење најзначајних врста биљака за Тару, при томе је посебан акценат стављен на праћење ендемичних и строго заштићених врста у Националном парку Тара, мониторинг орхидеја и врста божура *Raemonia officinalis* и *Raemonia mascula*, маховина тресетница, као и ревитализација популације српске режухе. Све ове активности су спровођене у сарадњи са Биолошким факултетом из Београда и сопственом стручном радном снагом, уз финансијску подршку Министарства заштите животне средине.

Слика 1: Рад на терену – сакупљање семена режухе

г) Мониторинг гљива

Мониторинг гљива током 2023. године је спроведен у сарадњи са Природно-математичким факултетом - ПМФ у Новом Саду, преко ПроФунги Лабораторије Департамента за Биологију и екологију – ДБЕ, уз субвенције Министарства заштите животне средине.

У оквиру теренских истраживања обрађени су локалитети: Митровац, Предов крст, Калуђерске баре, Црвене стене, Манастир Рача. Утврђене врсте су евидентирани, фотографисане и мапирани у ГПС систему. Део узорака је сачуван у виду сувих плодних тела, која су депонована у оквиру миколошке збирке ПроФунги лабораторије ДБЕ, ПМФ-а у Новом Саду.

д) Мониторинг фауне

Мониторинг медведа

Мониторинг фауне вршио се у оквиру више активности: путем инфрацрвене детекције, маркирање и сателитског праћења активности јединки мрког медведа.

Мониторинг фауне инфрацрвеном детекцијом

Праћење фауне инфрацрвеним камерама врши се у оквиру постављене мреже камера које су постављане у оквиру квадрата 3х3км. Циљна врста праћења је мрки медвед. Поред мрког медведа камере бележе активност низа других врста. Више камера је постављено на самим хранилиштима, пошто је ту већа концентracија животиња. На терену је, у 2023. години, за праћење постављено укупно 20 камера.

Камере које су на хранилиштима подешене су да раде у режиму видео записа трајања 30 или са паузама од 10 секунди између 2 снимања. Камере на хранилишта на теже доступним локацијама подешене су на слике са паузом између две слике од 10 секунди.

Праћење мрког медведа обележавањем ГПС - ГСМ огрлицом

У 2023.години три јединке мрког медвед су обележене са огрлицама за телеметријско праћење. Огрлица са камером набављена је из средстава суфинансирана Министарства заштите животне средине у износу од 600.000,00 динара. Све активности на хватању и маркирању су координисане и спровођене у сарадњи са Биолошким факултетом Универзитета у Београду.

Слика 2: Рад на обележавању јединке медведа

Константним праћењем ситуације на хранилиштима, процењено је да је најбољи период за излазак на терен, био прва половина јуна, јер су у том периоду хранилишта била посећивана од стране више различитих јединки. Током припреме терена, чланови тима се Биолошког факултета уз консултацију са сарадницима из Националног парка су проценили да би најбоље било замке поставити на 3 хранилишта и то: Јасеновац, Горушице и Маказе.

Мониторинг птица

На подручју Националног парка Тара и током 2023. године спроведена је активност праћења стања фауне птица. Циљ мониторинга фауне птица је мапирање гнездећих територија и праћење сеобе птица.

Активност праћења стања фауне птица спроведена је у срадњи са Институтом за мултидисциплинарна истраживања Београд. Као и претходних година примењено је више метода: цензус у тачки, прстеновање, праћење помоћу уређаја за бележење звукова. Методе су спроведене у различито доба дана или ноћи, у зависности од специфичности мапирања, односно, животних навика, пре свега, циљних група птица. Прстеновање птица је спроведено почетком прве две недеље октобра, укупно је прстеновано 677 птица.

Мониторинг Панчићевог скакавца

Праћење популација Панчићевог скакавца је од изузетног значаја узимајући у обзир угроженост и важност врсте. Досадашње активности су допринеле доста бољем познавању ове врсте али и утврђивању проблема везаних за опстанак у којима велику улогу има и човек, пре свега директним уништавањем станишта.

У месецу јуну, јулу, августу и октобру 2023. године, на ширим просторима Националног парка „Тара“, истраживана је присутност, стање, бројност и динамику популација ендемичне врсте Панчићевог скакавца (*Pteronotus serbicus*).

Активност је спровођена у срадњи са Природно математичким факултетом из Новог Сада и субвенције Министарства заштите животне средине.

Мониторинг дневних лептира

Теренска истраживања фауне дневних лептира у 2023. години, спроведена су у срадњи са организацијом „Хабипрот“ Нови Сад и субвенцијама Министарства заштите животне средине.

Посебно значајне врсте дневних лептира на простору НП „Тара“ које су током године праћене су пет врста које су наведене на Анексима II и/или IV Директиве о стаништима Европске Уније: *Parnassius apollo*, *Parnassius mnemosyne*, *Phengaris arion* (Анекс IV), *Euphydryas aurinia* (Анекс II) и *E. maturna* (Анекси II/IV). Најмања бројност и распрострањење, далеко мање од очекиване, утврђена је за врсту *Parnassius apollo*, који је од свих потенцијалних забележен на само 2 локалитета и то са малим популацијама. Ова врста је до сада налажена на више локалитета, у свим деловима НП „Тара“. Истраживањима је утврђен велики број потенцијалних станишта за овог лептира, али је на великом броју њих примећено да су девастирана вађењем камена за потребе изградње шумских путева, чиме се директно угрожава станиште овог лептира.

Мониторинг подземне фауне

Мониторинг подземне фауне Националног парка „Тара“ врши се у срадњи са Српским Биоспелеолошким Друштвом са седиштем у Новом Саду и субвенције Министарства заштите животне средине.

У месецу јуну, септембру, октобру и децембру 2023. године, на просторима Националног Парка Тара, истраживана је подземна фауна јама и пећина. У реализацији

истраживања је учествовао променљив број истраживача СБСД и спелеолога спелеолошке групе Младих Истраживача „Владимир Мандић –Манда“ из Ваљева. Истраживања су реализована у четири наврата (9 – 11 јун; 8. – 10 септембар 5. – 8. октобар и 1– 3 децембар). Истраживано је 8 подземних објеката (углавном су то биле јаме) на 7 локалитета.

Праћење фауне водоземаца и гмизаваца

На подручју Националног парка Тара је до сада забележено 23 врсте херпетофауне, односно гмизаваца и водоземаца.

Најзначајнији је налаз источног главатог мрмољка (*Triturus macedonicus*). Врста је од међународног значаја за заштиту и налази се на Светској црвеној листи у статусу VU (рањива врста). Такође је строго заштићена дивља врста у Републици Србији, а налази се и на Додатку II и IV Директиве о стаништима Европске Уније (Annex II & IV, Habitat Directive), ова врста је једна од приоритетних за успостављање Натура 2000 подручја у Републици Србији. На локалитету Баре, у Заовинама, је 2020. године потврђена ова врста, а у 2022. години на овом локалитету региструје се присуство ове врсте у ларвеном стадијуму, док је 5 одраслих јединки забележено у 2023.години на локалитету Баре.

ђ) Мониторинг ловне и риболовне фауне

Ловна фауна

Активности на заштити ловне фауне спроводиле су се на основу Годишњег плана газдовања ловиштем за ловну 2023/2024. годину, усаглашеног са средњорочним планом-Ловном основом (2017-2027. година). У календарској 2023. години, ради прихране дивљачи, првенствено медведа и делимично дивље свиње изнешено је 2540 кг. угинуле домаће стоке, 1310 кг. кланичног отпада и 2060 кг. кукуруза у зрну и клипу. Такође, на солишта за све врсте дивљачи изнешено је 620 кг соли за дивљач. Пријављене су штете на имовини власника у ловишту у 56 случајева и то у 48 случајева од дивљих свиња и 8 случајева од медведа. Штете од дивљих свиња у износу од 579 000 динара исплаћене су власницима имовине, а ради накнаде штете од медведа власницима је дато упуство и поступак накнаде штете од ресорног Министарства заштите животне средине.

У календарској 2023. години одстрел по врстама реализован је у наведеној табели:

Ред. број	Врста дивљачи	Одстрел у ловној 2022-2023. год. - грла	Одстрел у 2023-2024. год. - грла	Одстрел у 2023. год. - грла	По полу	
					М	Ж
1	дивокоза	18	/	18	8	10
2	дивља свиња	15	5	20	11	9
3	срна	/	15	15	15	/
4	зец	/	/	/		/
5	вук	2	1	1	2	1
6	лисица	12	/	12	6	6

У оквиру пројекта “Унапређење биолошких капацитета и техничке инфраструктуре за реинтродукцију дивокозе на погодна станишта у Србији”, а у циљу проширења станишта дивокоза, ухваћено је 8 грла дивокоза и пребачено на Копаоник и Столове.

Риболова фауна

Риболовним водама Националног парка Тара, управљало се на основу Годишњег програма унапређења рибарства за 2023 годину, усаглашеног са Програмом управљања рибарским подручјем “Националног парка Тара” за период 2023-2032.година. У складу са наведеним програмом вршен је мониторинг стања рибљег фонда на рибарском подручју, спровођене су лимнолошке и сонарне пробе на свим риболовним водама парка и сачињен је Извештај о мониторингу стања рибљег фонда.

Активности на праћењу стања риболовних вода одвијале су се кроз редовну контролу риболовних вода Националног парка Тара, на редовне обиласке свих риболовних вода и повремене дневне и ноћне патроле кањонским делом Перуђачког језера.

Рибарско подручје „Национални парк Тара“ користило се искључиво, за рекреативни риболов, тако да се издају дозволе само за ту врсту риболова. Цену дозвола за рекреативни риболов одређује корисник у току текуће за наредну годину и она је износи за 2023.годину : 5500 динара за годишњу дозволу за рекреативни риболов, 2000 динара за вишедневну (седмодневну) и 1000 динара за дневну дозволу.

У току године издато је укупно 165 комада годишњих дозвола, 25 комада седмодневних и 134 комада дневних дозвола. за: пастрмске рибе (дужичаста пастрмка), шкобаљ, плотица, клен, укљева, греч, шаран, сом, остале врсте.

е) Мониторинг шума

Праћење процеса сушења шума

Активности на заштити шумских екосистема вршене су кроз праћење стања шума на постављеним огледним површинама. Посеба активност на заштити шума одвијала се кроз мониторинг инсеката, односно сипаца поткорњака и њихово сузбијање применом феромонских клопки. За реализацију наведених активности извршена је набавка клопки и феромона за поткорњаке.

Мониторинг шума од напада поткорњака сипаца, спроводио се на површини од 6229,8 ха, на надморским висинама од 900-1500 м. Третирана површина, односно површина на којима су постављене клопке је 5222 ха. У поступку јавне набавке, набављени су феромони у количини од 2400 комада за државне шуме и 50 комада за заштиту приватних шума. Постављено је укупно 930 клопки за праћење поткорњака у државним шумама и 40 комада клопки за мониторинг приватних шума.

За реализацију активности на заштити шума, добијена су средства из Буџетског фонда шума - Управа за шуме, у износу од 5.300.000,00 динара за државне шуме и 162.000,00 динара за приватне шуме, за набавку феромона и додатно ангажоване раднике на заштити шума. Укупно на подручју парка у државним шумама, ухваћено је 5.886.300 поткорњака по врстама:

Врста поткорњака	Укупно ухваћених поткорњака
Ips typographus	1 519 953
P. chalcographus	4 270 237
Pityokteines curvidens	86 421
Ips sexdentatus	50
T. lineatum	9 670

Клопке су контролисане и пражњене периодично у складу са временским приликама и динамиком набавке феромона. Уловљени поткорњаки који су прикупљени са терена пребројавани су запреминском методом у калибрисаној посуди. У једном мл (1 цм³) је цца 40 јединки *Ips tyrographus*, односно 400 јединки *Pityogenes chalcographus*. За *Pityokteines* sp. утврђено је искуствено да у једном мл има цца 200 јединки. Обрада података у клопкама са различитим феромонима (комбиновани феромони РСIT, IT+Pch) вршено је методом узорка, где се пребројавањем утврдио однос великог и малог смрчевог поткорњака у појединим клопкама. Подаци улова поткорњака су уношени у базу података ФМП на Заштити шума (теренски таблет), а затим су подаци експортирани и обрађивани у Microsoft Excel-у, где су добијене вредности унете у GIS програм, како би се добила просторна представа угроженог подручја према јачини напада, која представља основу за прогнозу и сузбијање у наредним годинама. На основу резултата сузбијања сипаца поткорњака констатовано је присуство осмозубог смрчевог поткорњака (*Ips Tyrographus*), као и шестозубог смрчевог поткорњака (*Pityogenes Chalcographus*) на појединим локалитетима. Забележено је и присуство осталих штетних врста поткорњака али у незнатном броју.

Нега и обнављање шума

Активности на нези и обнављању шума, подразумевале су неговање засада и пошумљених површина, као и производња садног материјала. У расадницима, вршени су редовни радови на нези садног материјала оживљавање садница, производња шумског садног материјала, као и продаја декоративног и шумског садног материјала. Извршен је здравствени преглед и контрола производње у расадницима од стране Шумарског факултета, као и здравствени преглед семенских састојина од стране Института за шумарство.

У току 2023. године, вршени су послови на нези постојећих и формирању нових засада садног материјала. Одрађена је припрема леја и контејнера за сетву семена, извршена је сетва семена јеле - 45кг, смрче 2,4 кг, оморике 0,3кг као и линцуре 5,7кг уз примену свих агротехничких мера. Након спровођења свих потребних мера нега, у октобру је од ове сетве евидентирано и уведено у листе произвођење садница 1+0:

- јеле (*Abies alba*) - 33000 ком расадник Калуђерске баре,
- јеле (*Abies alba*) - 15500 ком контејнерских садница расадник Луг,
- смрче (*Picea abies*) - 27000 ком. расадник Калуђерске Баре,
- смрче (*Picea abies*) - 2000 ком. расадник Луг,
- оморике (*Picea omorica* Pauc.) - 1000 ком контејнерских садница расадник Луг.

Тренутно стање у расадницима Луг и Калуђерске Баре по врстама и количинама:

Расадник	Врста садног материјала	Саднице количина	Вредност садница динара
Калуђерске Баре	Лековито биље	40.519	1.278.049,30
		142.860	6.383.264,00
	СВЕГА	183.379	7.661.313,30
Луг	Четинари	21.212	620.880,00
	Лишћари	4.778	596.610,00
	Декоративно шибље	419	42.130,00
	СВЕГА	26.409	1.259.620
К. Баре и Луг	У К У П Н О	209.789	8.920.933,30

Послови неге у засадама до 5 године старости (машинским уклањањем корова) спровођени су следећим одељењима:

редни број	одељење	радна површина(ха)
1	2-б Г.Ј.Заовине	1,60
2	30-а Г.Ј. Звезда	0,70
2	32-б Г.Ј.Звезда	0,75
4	9-а Г.Ј. Тара	1,42
5	166-а Г.Ј.Тара	1,67

Поновно пошумљавање - попуњавање садњом садница јеле (751 ком.) и букве (501ком.) је извршено у ГЈ „Тара“, одељења: 166-а (1,67ха), у априлу 2023. године.

Поновно пошумљавање садњом садница црног бора (2085 ком) и смрче (400 ком) је извршено у ГЈ „Тара“ одељење 9-а (1,42ха), у априлу 2023. године.

Поновно пошумљавање садњом садница црног бора (915 ком) је извршено у ГЈ „Звезда“, одељења 30-а (0,70ха) и 32-б (0,75ха), у априлу/мају 2023. године.

Планирање и уређивање шума

Активности у области планирања и уређивања шума односиле су се на:

- ажурирање електронске базе евиденције непокретности јавне својине,
- завршетак Основе газдовања шумама за ГЈ „Црни Врх“ за период 2023-2032. година,
- Израда норми за сечу и израду дрвних сортимената, у сарадњи са Шумарским факултетом из Београда.

Поред наведених активности, вршено је ажурирање електронске базе јавне својине корисника, ажурирање катастарских података и графичких приказа катастра, геодетско снимање и обележавање граница поседа.

Коришћење шума

По плану сеча, на основу дозначене дрвне запремине за 2023.годину, остварена је производња дрвних сортимената у количини од 58850 м³. Реализација по редовном плану пребирних сеча износила је 43713 м³, по редовном плану сеча обнове остварена је производња од 3654 м³, по предходном приносу 620 м³. Кроз случајне приносе (санитарна сеча), произведено је 9771 м³ и кроз ванредни 1092 м³

Извршена је и дознака за 2024. годину, укупно је дозначено 48.069 м³, и то 44.658 м³ из пребирних сеча, 1.262 м³ из сеча обнове и 2.149 м³ из проредних сеча.

У току 2023. године Служба за газдовање приватним шумама спроводила је радове предвиђене Привременим годишњим планом газдовања шумама сопственика на територији општине Бајина Башта за 2023. годину. Укупно је дозначено 11.763,22 м³, код 471 сопственика. Укупна обрачуната накнада за коришћење дрвета је 1.842.746,00 динара.

У току 2023. године Служба за газдовање приватним шумама спроводила је радове предвиђене Привременим годишњим планом газдовања шумама сопственика на територији општине Бајина Башта за 2023. годину. Укупно је дозначено 11.763,22 м³, код 471 сопственика.

Укупна обрачуната накнада за коришћење дрвета је 1.842.746,00 динара.

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2023.ГОДИНУ**

ж) Мониторинг климе

Једна метеоролошка станица, типа “Davies Vantage Pro, налази се на Митровцу, на надморској висини од 1065 м, а друга на Предовом Крсту на надморској висини од 1090м. Недалеко од станице на Митровцу, постављена су и четири сензора за мерење температуре и влажности земљишта, на два места са различитом микроклимом, на дубинама од 10 и 20 цм.

Месец са највишом средњом температуром ваздуха био је јул (19,7°C). Највиша температура ваздуха забележена је у јулу (32,5°C), најнижа забележена температура је -13,9 °C у фебруар. Месец са највећом количином падавина био је новембар, са 26,8 мм.

Температура ваздуха у °C:

Месец у 2023. години	Средња макс. °C	Средња мин. °C	Средња темп. °C	Датум у месецу са макс. темп.	Макс.темп. у месецу °C	Датум у месецу са мин. темп.	Мин.тем. у месецу °C
1	2.3	-2.4	-0.1	3	9.3	27	-6.1
2	3.3	-4.4	-1.2	21	14.0	9	-13.9
3	9.1	-0.3	4.0	24	20.3	29	-6.3
4	8.8	1.4	4.7	23	18.6	6	-7.2
5	16.2	7.8	11.3	23	21.7	9	4.6
6	19.5	11.1	14.8	23	29.9	29	6.2
7	25.8	14.4	19.7	17	32.5	28	8.1
8	23.9	13.5	18.2	27	31.3	9	6.9
9	21.1	11.8	15.7	12	28.6	25	9.0
10	17.4	7.9	12.2	12	23.2	18	-0.1
11	8.1	0.7	4.2	3	16.7	27	-9.7
12	5.4	-1.3	1.7	2	15.2	4	-9.2
	13.5	5.1	8.8	јул	32.5	фебруар	-13.9

Падавине у мм:

Година	Месец	Укупно у мм	Макс. дневно у мм	Датум у месецу са макс.	Дана са кишом преко		
					0,2мм	2мм	20мм
2023.	1	57.6	15.0	16	19	10	0
2023.	2	70.8	13.6	15	16	9	0
2023.	3	39.2	9.0	2	21	8	0
2023.	4	23.2	7.2	6	21	2	0
2023.	5	3.6	0.8	16	11	0	0
2023.	6	0.0	0.0	1	0	0	0
2023.	7	3.2	1.2	26	4	0	0
2023.	8	9.6	8.8	29	3	1	0
2023.	9	8.8	4.6	24	8	1	0
2023.	10	6.0	3.0	15	5	1	0
2023.	11	56.4	26.8	12	15	5	1
2023.	12	34.8	8.4	22	17	6	0
		313.2	26.8	новембар	140	43	1

Брзина ветра м/с:

Година	Месец	Просек	Максимум м/с	Датум са макс.	Доминантни правац
2023.	1	0.6	13.4	9	W
2023.	2	0.4	17.0	25	W
2023.	3	0.8	13.9	27	W
2023.	4	0.6	9.8	1	W
2023.	5	0.3	9.4	15	ENE
2023.	6	0.1	6.3	6	ENE
2023.	7	0.3	10.3	21	E
2023.	8	0.3	8.5	29	E
2023.	9	0.3	9.8	24	E
2023.	10	0.7	18.8	19	WNW
2023.	11	1.0	16.5	5	W
2023.	12	0.8	18.3	1	W
		0.5	18.8	октобар	W

3) Мониторинг вода

Праћење квалитета површинских вода, спроводило се у складу са „Правилником о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода“. Параметри који су били предмет праћења су биолошки и физичко - хемијски параметри, који су од значаја за дефинисање категорије површинске воде, а које је могуће спровести са постојећом лабораторијом.

На одређеном броју локалитета током 2023. године, праћени су основни физичко - хемијски параметри. Узорковања су вршена у летњем периоду. На основу резултата може се рећи да квалитет акумулације Перућац на локалитету код пункта припада III класи.

2.2.2. Активности на одржавању и унапређењу стања створених вредности

а) Културно – историјске вредности

У току године, кроз организоване посете Националном парку Тара, промовисане су и културно-историјске вредности Националног парка, посебно манастир Рача и некрополе стећака у Перућцу и Растиштима.

2.2.3. Уређење и одржавање грађевинског земљишта и објеката

а) Изградња „улазне капије“ - Калуђерске Баре

Јавно предузеће „Национални парк Тара“ - Бајина Башта, као управљач Националног парка Тара, својим Програмом управљања Националним парком Тара за 2023. годину и Програмом пословања за 2023. годину, планирало је инвестицију изградње улазне капије на

Калуђерским Барама.

Објекат је изграђен на катастарској парцели 2028/1 КО Мала Река, поред асфалтног државног пута Калуђерске Баре – Митровац, према добијеној дозволи Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, број 351-02-03738/2022-07 од 18. 01. 2023. године.

Објекат је приземни, укупне бруто површине 15,81м², нето површине 10,93 м² и састоји се из две просторије: канцеларије и тоалета за запослене, а заједно са надстрешницом која надкрива део пута где се заустављају возила – чини Улазну капију, тј. наплатни пункт за улаз у Национални парк Тара.

Укупна предрачунска вредност инвестиције по пројекту износила је 7.111.062,00 динара, изведена инвестиција износила је 7.063.349,52 динара и изведена је у две фазе, прва фаза (груби грађевински радови - зидање објекта) и друга фаза занатски радови, електро радови, водовод и канализација.

Инвестиција је финансирана средствима суфинансирања по Уговору о суфинансирању Програма управљања Националним парком Тара за 2023. годину (број 401-00-283/23-04 од 29.03.2023.године) у износу од 5.000.000 динара, остало је из сопствених прихода из накнада.

б) Опремање видео надзором и алармним обезбеђењем објекта улазне капије

У складу са урађеним Пројектом техничке заштите и обезбеђења за улазну капију Калуђерске Баре, извршена је набавка и инсталација видео надзора и алармног обезбеђења као вид техничке заштите на улазној капији.

За наведену активност утрошена су средства суфинансирања Министарства заштите животне средине у износу од 500.000,00 динара.

в) Реконструкција планинарског дома Митровац (IV фаза – опремање објекта планинарског дома Митровац)

Реконструкција „Планинарског дома“ Митровац, била је вишегодишња активност, спроведене су три фазе реконструкције кроз грађевинско – занатске радове, а у 2023. години спроведена је - IV фаза реконструкције - опремање објекта са намештајем, техничком опремом и текстилном галантеријом.

Наведене активности у 2023. години, спроведене су средствима Министарства туризма у износу од 7.000.000,00 динара (намештај) и средствима суфинансирања од Министарства заштите животне средине у износу од 4.500.000,00 динара ((текстилна галантерија (постељина, завесе., пешкири), техничка опрема (телевизори, копјутери, повезивање интернета, индукционе плоче, фрижидери, расхладна витрина, ел.шпорет, машина за суђе, посуђе, натписи на собама, канте за отпатке, полице и слично)).

Објекат је од месеца јуна у функцији и отворен је за туристе и посетиоце парка.

г) Израда пројекта за санација објекта „Шумарске куће“ Митровац

За објекат управне зграде – „Шумарске куће“ Митровац, због прокишњавања крова, старе водоводне и канализационе мреже, урађен је пројекат за санација објекта кроз замену крова, грађевинско занатске радове, замену инсталација и опремање објекта.

д) Пројектовање, изградња и одржавање путева

Пројектовање, изградња и одржавање путева је редовна активност на реконструкцији шумских путева који су у функцији газдовања шума и суфинансирају се из Буџета Републике Србије, преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

У 2023. години, извршена је изградња два шумска пута у ГЈ “Тара“ према добијеним условима заштите природе и један пут у ГЈ „Комуналне шуме“ :

- пут од границе одељења 176 и 182 до границе између 143 и 144 одељења, у дужини од 1050 метара, добијена средства из Буџета Републике Србије, преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде у износу од 4.200.900,00 динара,
- пут „Велика ливада – Паљевина“ у дужини од 1900 м (кроз одељења 41,44 и 45), добијена средства из Буџета Републике Србије, преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде у износу од 4.956.600,00 динара.
- У ГЈ „Комуналне шуме“ – ван територије Националног парка Тара, изграђен је:
- пут „Жупањевац - Бумпалеж“ у дужини од 2520 м (Злодол), добијена средства из Буџета Републике Србије, преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде у износу од 6.297.400,00 динара.

ђ) Уређење простора

У току године, вршено је текуће одржавање мобилијара на шетним стазама. Инвестиција уређење платоа испред „Планинарског дома“ Митровац, која се односила на нивелисање терена испред „Планинарског дома“ Митровац, асфалтирање прилаза објекту и изградња паркинга за возила, делимично је одрађена, урађено је нивелисање и насипање терена, али не и асфалтирање, јер нису добијена средства субвенције. Планирана су у 2024. години.

Извршено је попличавање моста Јаревац. Вршено је редовно кошење зелених површина и замена декоративних садница на зеленим површинама.

3. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА

3.1. Урбанизација подручја

Током последњих година постоји тенденција екстензивног ширења насеља и урбанизације услед изградње викенд објеката. Изузетан притисак на подручју, изражен је изградњом викенд објеката на подручју туристичких центара Калуђерских Бара, Шљивовице, Митровца, Ослуше, Соколине и подручја Секулић у Заовинама.

За подручје Калуђерских Бара, Шљивовице, Соколине и Ослуше постоје урбанистички планови али постоји и притисак за изградњу викенд објекта ван зона који су предвиђени за градњу. Просторним Планом подручја посебне намене Националног парка Тара, детаљна разрада подручја планираног за градњу, урађена је Секулић, Митровац и Крња Јела, што је све подстакло градњу и убразало урбанизација подручја.

3.2. Недостатак комуналне инфраструктура

У највећем делу парка организовано је одношење комуналног отпада из контејнера постављених на јавним површинама. Јавно комунално предузеће „12 септембар“ Бајина Башта, односи комунални отпад са потеза Калуђерске Баре, Шљивовица, Перућац, Митровац, Заовине, Растиште и Предоц Крст.

Од 2021.години успостављен је и систем одношења отпада из индивидуалних домаћинстава, са подручја Калуђерских Бара, што је значајан напредак у управљању комуналним отпадом на простору Националног парка Тара.

Неадекватно одлагање отпада јавља се углавном у селима и насељима у Националном парку Тара, у виду мањих сметлишта, баченог отпада поред пута, у увалама у шумама и потоцима. Тај проблем је је више везан за лоше навике становништва и за ниску еколошку свест људи.

Управљач се труди да организовањем акција чишћења отпада са својим чуварима, са планинарима, школском децом и слично, уклони регистрована сметлишта и да својим примером, утиче на повећање свести људи.

3.3. Нерешен систем одвода отпадних вода

На подручју парка, непостоји изграђена канализациона мрежа и системски решено питање одвода отпадних вода. Објекти Војне установе „Тара“ на Калуђерским Барама, објекти ЈП „Национални парк Тара“ на Митровцу и Центар дечјих летовалишта Митровац, имају индивидуалне пречишћиваче за фекалну канализацију, док остали објекти немају изграђен систем пречишћавање вода, већ се оне директно одводе у септичке јаме које су углавном пропусне, што за последицу има загађење површинских и подземних вода подручја.

3.4. Развој неадекватних облика туризма за заштићено подручје

На подручју парка, чест је притисак за одржавање одређених спортских манифестација као што су мото трке, употреба четвороточкаша који су неадекватни облици туризма за заштићено подручје и представљају нарушавајући фактор. Посебан је притисак на природу, употреба квадова на више локација на простору парка. Због кретања квадова на видиковцима, писане су прекршајна пријава против починиоца.

3.5. Пожари

Подручје парка као шумско подручје са четинарским врстама, веома је изложено ризицима од избијања шумских пожара. У највећем броју случајева, људски фактор је узрок избијања пожара, мада на подручју Таре, чести су и удари грома и електронско пражњење је узрок пожара који директно угрожавају живи свет подручја.

У извештајном периоду била су два мања пожара, у приватном власништву, у чијем гашењу су учествовали и запослени парка:

- интервенције на мањем пожару у Бесеровини
- пожар у Растишту, због крчења ливаде.

Вршена је и превентивна заштита од пожара кроз информисање и едукацију локалног становништва и посетилаца Националног парка Тара, израда информативних табли и

пропагандног материјала о забрани употребе отвореног пламена у Националном парку, као и њихово постављање на терену, оглашавање у локалним медијима. Такође, спроведена су и противпожарна дежурства.

3.6. Саобраћајна инфраструктура

Саобраћајну мрежу чине путеви II категорије и саобраћајнице локалног карактера. На подручју парка, заступљена је густо развијена мрежа шумских макадамских путева чија је главна намена примена мера неге и одрживо коришћење шумских екосистема. Густина саобраћаја на наведним путевима је ниска и не угрожава у озбиљнијој мери живи свет подручја парка, али у туристичким зонама, густина саобраћаја у сезонама је већа, што доводи до узнемиравања фауне.

3.7. Хидроенергетски објекти

На ширем подручју НП Тара налази се више хидроенергетских објеката. Преграђивањем тока реке Дрине и изградњом ХЕ „Бајина Башта“ формирана је акумулација „Перућац“ која се налази у укупној дужини од 26 км у националном парку (укупна дужина акумулације 52 км, а запремина 210 м³). Негативне последице на живи свет, ових објеката је у деградацији и фрагментацији станишта и поремећаја функција екосистема.

Популације аутохтоних врста риба услед измењених услова и непостојања рибе стазе промениле су значајно свој статус на подручју. Наведени хидроенергетски објекти имају и значајан утицај у погледу измењених микроклиматских услова и утицаја на живи свет и здравље људи.

3.8. Експлоатација минералних сировина

На подручју парка, врши се експлоатација минералних сировина са наменом изградње и поправке шумских и локалних путева. И у 2023.години, вршена је експлоатација минералних сировина за изградњу локалних путева, посебно у селу Заовине и Јагоштица. Активност су вршила удружења шумовласника и месне заједнице са подручја Националног парка Тара. Такође, за санацију путева у функцији управљања заштићеном подручјем и управљач је вршио коришћење камена за санацију и изградњу шумских путева.

Сачињена су два записника о нелегалном ископу минералних сировина – камена:

1. ЈКП „12 септембар“ Бајина Башта, Утовар камена и земље поред језера Перућац и на Сплавишту КО Растиште -Перућац, (записник број 0227-34/2023 од 18.10.2023.године),
2. ЈКП „12 септембар“ Бајина Башта, Ископ камена са једне парцеле (2.зона) и депоновање на другу, на локацији радничких барака ХЕ Бајина Башта, кат.парцела број 1034/4 (2.зона) и 1396/2 КО Растиште - Перућац, (записник број 0440-24(11)/2023 од 27.10.2023.године).

3.9. Бесправна изградња објеката

У 2023.години изадата су и 28 позитивна мишљења у поступку озакоњења објеката и један захтев за озакоњење је одбијен јер је објекат изграђен у другој зони заштите. Сачињено је 17 записника у вези градње објеката са грађевинском дозволом и 7 записника за градња објеката без грађевинске дозволе:

1. Милица Гавриловић, Севојно, М.Косјеровић 73. Објекат без дозволе, само информација о локацији број 353-70/2022, изграђен 2022.године, кат.парцела број 872/3 КО Коњска Река, Секулић, ПГР (записник број 0462-1/2023 од 10.02.2023.године),
2. Мартина Мишић и Дејан Латиновић, Соколина, дрвени објекат на бетонској плочи кат.парцела број 950/10 КО Зауглине, Соколина (записник број 0440-14/2023 од 04.10.2023.године),
3. Милорад Марић, Бајина Башта, Објекат од дасака-гаража, кат.парцела број 3608/12 КО Заовине, Рачунићи (записник број 0227-6/2023 од 08.08.л2023.године)
4. Гордана Стефановић, Београд. Објекат од дрвета и стакла на изливеним бетонским стубовима, на кат.парцели број 1580/141 КО Бесеровина, Секулић, ПГР (записник број 0462-57/2023 од 10.10.2023.године),
5. Драган Зарић, Биоска, Ужице, Подрумски простор са терасом изнад уз постојећи објекат и плоча за летњиковац, 1776/1 КО Рача, Рачанска Шљивовица, ПГР (записник број 226-33/2023 од 21.08.2023.године),
6. Костадиновски Биљана, Бесеровина 200А, Б.Башта. Сутерен са једном етажом, објекат у фази градње, кат.парцела број 1159 КО Коњска Река, Награмак, Секулић(записник број 225-1/2023 од 22.02.2023.године),
7. Непознато - Спомен обележје са мермерном плочом, на кат.парцели број 3610 КО Заовине, Рачунићи, парцела НП „Тара (записник број 0227-5/2023 од 08.08.2023.године).

На језеру Перућац укупан број евидентираних сплавова и понтонских објеката је 146 . Општина управа Бајина Башта је усвојила План генералне регулације обале језера Перућац, у августу месецу 2022.године и није започела имплементацију плана до краја 2023.године, иако смо у више наврата иницирали имплементацију плана.

У 2023.години, поднете две пријаве по записницима за постављање понтона и других пловила на језеру Перућац:

1. Михајило Марковић, Б. Башта, Бушинско поље 323, пловило-чамац без кабине, КО Растиште (записник број 0461/27-2023 од 28.09.2023.године),
2. Лазар Стојановић, Краља Петра I 249, Младеновац, носећа конструкција за понтон КО Растиште (записник број 0232-43/2023 од 14.10.2023.године).

3.10. Бесправна сеча шума и крађа дрвета

Фактор угрожавања природе, посебно шумских екосистема, је и бесправна сеча шума и крађа дрвета. У 2023.години, у приватним шумама, укупно је регистрована бесправна сеча дрвних сортимената у износу од 274,15 м³, док у државним шумама извршена је сеча бора у количини од 86,57 м³ (кривична пријава – пустошење шума број 42/23), сеча јеле у количини од 12,84 м³(кривична пријава број 50/23) и крађа огревног дрвета букве од 10,17м (кривична пријава број 48/23).

4. ПРЕГЛЕД НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКИХ, ОБРАЗОВНИХ И КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ

Приоритетне задаци научно истарживачког и образовног рада произилазе из стања природних и створених вредности и потребе њихове заштите, очувања и унапређења.

Научно истраживачки радови спровођени у извештајном периоду су:

1. Праћење миграције птица трајним обележавањем алуминијским прстеновима - пројекат реализује Природњачки музеј Београд. Вишегодишњи пројекат, по дозволи број 353-01-117/2023-04 од 03.04.2023.године. Укупно је прстеновано 677 птица.
2. Праћење стања пребирних шума и оморике – Шумарски факултет, на постављеним огледним површинама праћена је структура пребирних шума, јеле, смрче и букве, њене промене кроз планско управљање и газдовање. Такође, праћено је и стање оморике и састојине бора у Заовинама. Пројекат се наставља и у 2024.година, када ће бити и публиковани резултати.
3. Пројекат „Реакција Панчићеве оморике на климатске промене - дендроклиматолошке анализе као показатељ угрожености ове врсте дрвећа на подручју Националног парка Тара“ – истраживање вршио Шумарски факултет Београд, финансирано из средстава субвенција Министарства заштите животне средине. На основу броја значајних корелационих коефицијента и њихових износа констатовано је да месечне количине падавина имају нешто израженији утицај на раст оморике у односу на максималне температуре. Резултати корелационих анализа са климатским подацима говоре да оморика у централним месецима вегетационе сезоне позитивно реагује на веће количине падавина чак и при нижим температурама од максималне. Анализа зависности са индексом суше- SPEI недвосмислено је показала да је оморика изузетно осетљива на појаву за њу интензивних и/или дуготрајних сушних периода. У прилогу је комплетан извештај са закључком да је неопходно направити свеобухватну стратегију очувања оморике и дефинисати мере активне заштите које ће омогућити њено очување на постојећим стаништима, али и могућности за њено вештачко уношење на погодна станишта.
4. Пројекат истраживање и израда норми у коришћењу шума Националног парка Тара – Шумарски факултет Београд. Пројекат се састојао у праћењу (снимању) активности на сечи и изради дрвних сортимената у газдинским јединицама „Тара“, „Звезда“ и „Црни Врх“. Пројекат је значајан за управљача због рационализације трошкова и финансијског управљања у шумарству.
5. Пројекат „Подршка ин ситу обнови и заштити најстарије врсте дрвета Европе - Панчићеве оморике (*Picea omorika* (Panč.) Purkinje) (2021-2023.година). Пројекат је заснован на директним мерама очувања угрожене реликтне и ендемичне врсте дрвећа Панчићеве оморике (*Picea omorika* (Panč.) Purkinje), која је изворно распрострањена само у средњем и горњем току реке Дрине. Циљ пројекта је стварање подлоге за будуће дугорочно управљање конзервационим

мерама. Током 2023.године праћени су интензитет осветљености и температура ваздуха, влажност и температуре земљишта на два локалитета у Студенцу и Треницама. Сензори су распоређени на следећи начин: Треница (земљиште прекопано) температура и влажност ваздуха и земљишта, Треница (не прекопано) температура и влажност земљишта, Студенац (поник)-температура и влажност земљишта; Студенац (нема поника)-температура и влажност земљишта.

На огледној парцели из Тренице, где су зељасти и доњи слој шибља потпуно покошени забележена је природна регенерација. Неки од изложених закључака су : Корелације између температуре ваздуха и земље су јаке, али су осцилације температуре ваздуха на дневном нивоу много веће. Корелације између тем (изнад или испод земље) и влажности изнад земље нису високо значајне. Значајне су разлике у интензитету освјетљености током вегетационог периода.

Одржан је и састанак пројетних партнера у Националном парку „Тара“. а организатор састанка је био Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа. Партнери на пројекту су Центар за животну средину, Шумарски факултет Универзитета у Бањој Луци, ЈПШ “Шуме Републике Српске”, НП “Тара”, НП “Дрина”, УГ “ЕКО центар”, УГ “Арбор Магна” и ПК “Тара”. Састанку су присуствовали и представници Завода за заштиту природе Србије, као и директор Фондације Франклина. Пројекат се реализује као међународни пројекат, са обе стране долине реке Дрине, у Босни и Херцеговини и Србији. са партнерима Републичким заводом за заштиту културно - историјског и природног наслеђа (БиХ) као водећим партнером, ЈП "Шуме Републике Српске" и НП "Дрина". Пројекат траје 3 године и финансира се из Глобалног фонда за заштиту дрвећа “Franklinia

5. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ПОДРУЧЈА И САРАДЊА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУЧИМ КОРИСНИЦИМА

5.1. Промоција

5.1.1. Медијско приказивање, пропагандно – едукативне активности

Вршена је континуирана сарадња са локалним, регионалним и републичким штампаним и електронским медијима (текстови, репортаже, снимање и емитовање манифестација поводом обележавања еколошких датума, едукативне емисије и рад са школском децом, спортско-рекреативне активности). Укупне активности на медијском приказивању: Вршена је континуирана сарадња са локалним, регионалним и републичким штампаним и електронским медијима (текстови, репортаже, снимање и емитовање манифестација поводом обележавања еколошких датума, едукативне емисије и рад са школском децом, спортско-рекреативне активности).

За медијско приказивање, односно снимање свих догађаја по захтеву управљача и емитовање на локалној телевизији и у локалним новинама, утрошена су средства суфинансирања из Министарства заштите животне средине - у износу од 300.000,00 динара.

Информативна активност огледала се и кроз израду и редовно ажурирање Информатора о раду, ажурирање сајта Предузећа.

Преглед активности:

- 26.01. Предавање за ученике 8. разреда ОШ „Рајак Павићевић“ о вредностима Националног парка Тара, у склопу наставе грађанског васпитања поводом Светског дана образовања о заштити животне средине.
- Припремљен и послат текст и фотографије о Националном парку Тара, за објаву у априлском броју регионалног магазина „Балкан травел“,
- 09.02 Предат у штампу проспект видиковци НП Тара на српском и енглеском.
- 22-26.02.- Учешће на сајму туризма у Београду у оквиру штанда општине Бајина Башта и Западна Србија,
- 25.02. Учешће на предавању „Одрживи туризам“ професорке Брук Хенсен, Универзитет Јужна Флорида,
- 15.02. Изјава за агенцију РИНА о кретању медведа током зиме,
- 15-16.02. Снимање емисије „Скијама кроз Србију“ Прва ТВ
- 16.02. Послат текст и фотографије за објаву у магазину „Дрвотехника“ поводом 135 година од смрти Јосифа Панчића,
- Учешће на сајму туризма у Београду у периоду од 22.-26.02.2023.године у оквиру штанда општине Бајина Башта и Западне Србије,
- 25.02. Изјава за Радио Београд поводом наступа на сајму туризма у Београду,
- Телекому Србија прослеђени снимци са фото замки за потребе промоције пројекта „Ниједна врста не умире сама“,
- 03-10.03. на Митровцу одржана ликовна колонија „Тара 2023“ која је окупила 12 уметника из земље и региона,
- 04.03. Послат текст и фотографије за репортажу у магазину „Језерски врх“ у Црној Гори,
- 20.03. Снимање емисије „Хоћу да кажем“ ТВ „Ред“ Београд,
- 21.03. Обележен Међународни дан шума:
 - Озељењавање дворишта Предшколске установе „Невен“ - посађено 45 одраслих садница четинара.
 - Радионица у ОШ „Стеван Јоксимовић“ у Рогачици – 50 деце узраста од 5. до 8. разреда
 - Посета Центру за посетиоце у Бајиној Башти 20 ученика средње школе у организацији Канцеларије за младе Бајина Башта.
- 22.03. Обележен Светски дан вода:
 - Радионица у ОШ „Душан Јерковић“ у Костојевићима – 40 деце од 1. до 8. разреда,
- 28.03. Посета групе ученика 6. разреда ОШ „Свети Сава“ Бајина Башта
- 30.03. Излет за ученике 4. године Техничке школе Бајина Башта, смер туристички техничар: Бајина Башта – Калуђерске баре – Митровац – Бањска стена – Бајина Башта,
- Промоција регионалног часописа «Балкан травел» намењених туристима, промоција националних паркова Србије и региона,
- 02.04. Изјава за емисију „Устанак“ Радио Београд 202,
- Изјава за ТВ Прва – поводом акције чишћења језера Перућац,
- Изјава за емисију „Сасвим природно“ РТС1 – поводом акције чишћења језера Перућац,
- 04.04. Достављене фотографије Туристичкој организацији Србије за промоцију з регионалним медијима,
- 05.04. промоција новог броја магазина „Балкантравел“ посвећеног заштићеним подручјима Србије,
- 11.04. Мартин Цанадир фотографисање НП Тара,
- 21.04. Изјава за емисију „Сасвим природно“ РТС1 – поводом акције чишћења језера Перућац,

- Репортажа у априлском броју магазина „Балкантравел,
- 21.04. Акција чишћења језера Перућац (НП Тара, ТО „Тара-Дрина“ Бајина Башта, ТА „Таратурс“, ЈКП „12. Септембар“, ПК „Тара“, волонтери),
- 25.04. Обилазак центра за посетиоце и теренска презентација НП Тара за посетиоце из Кувајта – 4 особе,
- 27.04. Обилазак центра за посетиоце и презентација НП Тара – екскурзија Н. Београд 8. разред 115 ученика,
- 29.04. Акција чишћења парка у сарадњи са КЗМ Бајина Башта, ПК „Тара“, учесници тркачког кампа „Тарвик“, власници викенд објеката и мештани – Калуђерске Баре, Заовине, Растиште и Јагоштица,
- 02.05. Прилог у емисији „Ово је Србија“ РТС1 о реци Врело,
- 10.05. Обилазак центра за посетиоце и презентација - екскурзија 100 деце 6. разред Чачак,
- 10.05. Обилазак парка Митровац – Црвени поток – Врело – екскурзија 25. деце 8. деце Вршац,
- 12-14.05. Редушијада – гљиварска едукативна манифестација.
- 13.05. Трибалион – одржана планинарска трка са препрекама 3000 учесника,
- 13.05. Обилазак центра за посетиоце и презентација - екскурзија 110 деце 6. разред Чачак,
- 14.05. Изложба гљива и предавање Стевана Балабан „Весници пролећа – смрчки и смрчевице“.
- 15.05 Обилазак центра за посетиоце и презентација – екскурзија (Хотел „Дрина“) 89 ученика 7. разред Крушевац,
- 20.05. Обилазак центра за посетиоце (шумски биоскоп), Црвени поток, Совина шумска учионица и брана Лазићи - екскурзија 89 деце 7. разред Ариље,
- 21.05. Емитована емисија „Сасвим природно“ – репортажа са акције чишћења језера Перућац,
- 25-26.05. Студијска посета инфлуенсера и новинара у организацији Туристичке организације Србије,
- 25.05. Презентација и обилазак Црвеног потока и бране Лазићи – 45 студената Географски факултет Београд,
- 25.05. Презентација на тему „Активности на отвореном у заштићеним подручјима“ на почетној конференцији ИПА пројекта „Виа Динарика – зелена стаза изнад граница“,
- 30.05. Изјава за ТВ БН о значају и неговању Ћириличне баштине,
- 30.05. Обилазак центра за посетиоце и пешачење Митровац – Бањска стена – Митровац - екскурзија 70 деце 1. гдина гимназије Нови Сад,
- 31.05. Обилазак парка са новинарима и представницима Еуробан Директна – презентација локалитета Сплаварска пећина и шетна стаза Калуђерске баре – Манастирски станови,
- Обележен Дан заштите животне стедине – акција чишћења простора парка, акцију су реализовали чувари заштићеног подручја у сарадњи са запосленима компаније „MTU Maintenance Serbia“,
- 06.06. Емитована емисија „Од злата јабука“ РТС1,
- 17-18.06. Снимање емисије „Оаза“ Еко ТВ,
- 25.06. Емитована емисија „Оаза“ Еко ТВ,
- 02.06. Обилазак центра за посетиоце у Бајиној Башти - екскурзија 45 деце 8. разред (српска деца из Хрватске),

- 03.06. Обилазак центра за посетиоце у Бајиној Башти - екскурзија 100 деце 8. разред (српска деца из Хрватске),
- 07.06. Онлајн састанак са Игором Јокићем (Млади истраживачи Србије) на тему оснивања Савета корисника због реализације пројекта успостављања Савета корисника заштићеним подручјима под управом Србијашума,
- 09.06. Образовна радионица у хотелу Бели Бор за 300 деце узраста 1-4. Разред,
- 09.06. Обилазак центра за посетиоце и презентација 30 деце – 4. разред међународна школа Београд,
- 14.06. Презентација за студенте биологије ПМФ Ниш,
- 16-17. Посета државне секретарке Саре Павков,
- 29.06. Обилазак центра за посетиоце и презентација 30 деце – Гимназија Чачак,
- 01.07. Планинарска трка Тара Ултра Трејл – 400 такмичара,
- 15-22.7. Летња школа дизајна „Тара 2023“ – 8 студената и 2 професора ФПУ – осликавање мурала у Перућцу,
- 21.07. Посета групе инфлуенсера поводом Дринске регате – Кућица на Дрини, манастир Рача, Врело,
- 23.07. Обилазак парка са представницима општине Кршко,
- 31.07. Емитован прилог о мониторингу медведа у емисији „Ово је Србије“ - РТС1,
- 31.07. Емитован прилог о мониторингу медведа у Дневнику 1 - РТС1,
- 01.08. Обилазак парка са француским фотографом и инфлуенсером Лоик Легарде у организацији Туристичке организације Србије,
- 03.08. Прилог о понашању посетилаца у емисији „Ово је Србије“ - РТС1,
- 11.08. Снимање прилога за регионалну ТВ Лав+ о противпожарној заштити и тренутним активностима у НП Тара,
- 13.08. Обилазак Центра за посетиоце у Бајиној Башти – 20 деце са Косова и Метохије, Асоцијација „Спорт за све“,
- 15.08. Презентација НП Тара студентима ДИФ-а (учесници кампа у Џанићима),
- 15.08. Тура посматрања медведа – 2 особе из Италије,
- 22.08. Пешачка тура – обилазак парка са посетиоцима из Кувајта – Туристичка Агенција Explore Serbia,
- 28.08-01.09. Посета колега из Пољске – Горчански Национални парк у склопу реализације споразума о сарадњи,
- 03.09. „ II Ћирилична бициклијада“ – 300 учесника Парк ћирилице – излетиште Рача у сарадњи са ТО „Тара-Дрина“ Бајина Башта. Предавање за децу о екологији и манастиру Рача,
- 05.09. Изјава за ТВ „Прва“ – Правилник о унутрашњем реду – регулисање пловидбе на водама НП Тара,
- 08.09. Изјава за ТВ „Нова С“– Правилник о унутрашњем реду – регулисање пловидбе на водама НП Тара,
- 20.09. Обилазак парка са кинеском инфлуенсерком у сарадњи са Туристичком организацијом Србије,
- 14.09. Екскурзија – обилазак парка (Калуђерске баре – Митровац – Перућац – Рача) – 52 деце СТУП „Вршац“,
- 15.09. Посета Центру за посетиоце у Б. Башти – 30 деце, 2. разред ОШ „Свети Сава“,
- 15.09. Обилазак терена за снимање рекламе „Vanila production“,
- 16.09. Обилазак парка (Митровац – Перућац) са учесницима манифестације „На Дринске обале двије једно се коло вије“ – 60 деце из Вишеграда и Братунца,

- 21.09. Образовна радионица на броду „Гризли“ – 3 групе укупно 235 деце од првог до трећег разреда из Чачка,
- 22.09. Образовна радионица на броду „Гризли“ – 1 група 61 дете, предшколци из Чачка.
- 28.09. Мултимедијална презентација парка за ученике Међународне школе из Београда – 30 деце 4-5. разред.
- 03.10. Акција прстеновања птица у оквиру пројекта „Унапређење заштите ретких и угрожених врста птица као природних вредности НП Тара“ – 20 ученика ОШ „Стеван Јоксимовић“ из Бачеваца и ОШ „Душан Јерковић“ из Костојевића и Заглавка.
- 04.10. Акција прстеновања птица у оквиру пројекта „Унапређење заштите ретких и угрожених врста птица као природних вредности НП Тара“ – 20 ученика ОШ „Рајак Павићевић“, ОШ „Свети Сава“ и Гимназије „Јосиф Панчић“ из Бајине Баште.
- 6.10. Посета Центру за посетиоце у Б. Башти – 80 деце, 4. разред ОШ „Рајак Павићевић“
- 09.10. Образовна радионица на броду „Гризли“ – 3 групе 214 деце, (67 предшколци и 147 основаца) из Чачка.
- 10.10. Презентација парка за учеснике саветовања „Шумско инжењерство југоисточне Европе – стање и изазови“.
- 11.10. Обилазак парка – излет за учеснике саветовања „Шумско инжењерство југоисточне Европе – стање и изазови“ (Митровац – Бањска стена – Брана Лазићи – Мокра Гора).
- 12.10. Обилазак парка – излет за учеснике саветовања „Шумско инжењерство југоисточне Европе – стање и изазови“ (Зеленика – Врело – манастир Рача – кућица на Дрини).
- 14.10. Посета центру за посетиоце Митровац и резервату „Црвени поток“ – 55 особа ТА „Стартурс“
- 25.10. Посета Центру за посетиоце у Б. Башти – 90 деце, 4. разред ОШ „Свети Сава“
- 29.10. Обилазак парка за учеснике конгреса математичара СУМА – хотел Оморика – Митровац – Зеленика – Врело – кућица на Дрини.
- 10.11. Учешће на онлајн конференцији ВИМОМА пројекта „Experience design and nature conservation via visitor monitoring and management in protected areas“
- 14.11. Предавање историчара др Немање Девића „Српска прича“ – осврт на српску историју XX века поводом Дана примирја у Првом светском рату у организацији Установе „Култура“, Туристичке организације „Тара-Дрина“ и Националног парка Тара.
- 27.11. Изјава за регионалну ТВ 5.
- 09.11. Одштампана књига „Лековите биљке Националног парка Тара“
- Припрема за штампу публикације „Златиборе питај Тару“
- 02.12. – новине „Политика“ - Најезда поткорњака повезала две државе,
- 11.12. Урађен текст и фотографије на тему културно историјског наслеђе у НП Тара за новогодишње издање „Националне ревије Србија“,
- 12.12. Посета министарке државне управе и локалне самоуправе Марије Обрадовић Центру за посетиоце у Бајиној Башти.
- 22.12. Одржано предавање „Медведи у Србији – управљање конфликтима“, професора др Душка Ћировића са Биолошког факултета у Београду. Предавање је одржано у

оквиру пројекта „Унапређење заједничког живота људи и великих звери“, који спроводи Светска организација за заштиту природе „WWF Adria Srbija“.

- Изјаве за локалне медије, РТВ „Прима“ - продаја новогодишњих јелки, стање популације медведа и новогодишња честитка.
- Штампа новогодишњег рекламног материјала (календара, кеса и роковника),
- Прилози у локалним медијима,
- Одржавање интернет презентације и профила на друштвеним мрежама.

Посматрање медведа:

- 27.05. Тура посматрања медведа – 2 особе из Немачке,
- 04.06. Тура посматрања медведа – 4 особе из Холандије,
- 21.07. Тура посматрања медведа – 2 особе из Аустрије,
- 05.08. Тура посматрања медведа – 2 особе из Холандије,
- 15.08. Тура посматрања медведа – 2 особе из Италије,
- 04.09. Тура посматрања медведа – 2 особе из Немачке.

5.1.2. Штампање промотивног материјала

За потребе рада центара за посетиоце, а за потребе посетиоца, штампан је промотивни материјал:

- Штампање Монографије о лековитим биљкама у Националном парку Тара – у тиражу од 500 комада, репринт, из средстава суфинансирања Министарства заштите животне средине у износу од 500.000,00 динара.
- Штампање промотивног материјала: кесе, фасцикле, блокови, календари, постери, разгледнице, сувенири,
- Штампано 6. издања Планинарско-туристичке карте НП Тара,
- Флајери о заштити од пожара и остали промотивни материјал.

5.2. Сарадња и партнерство са локалним становништвом и осталим корисницима у заштићеном подручју

Сарадња са локалном заједницом одвијала се кроз редовну активност са месним заједницама и локалном самоуправом по разним питањима, посебно у питањима решавања заједничких проблема, комуналних питања и инфраструктурних пројеката.

У извештајном периоду одржане су 2 седнице Савета корисника:

- 19.04. Једанаести састанак Савета корисника НП Тара
- 20.10. Дванаести састанак Савета корисника НП Тара.

У 2023.години, Министарство заштите животне средине, донело је решење којим именује Стручни савет предузећа који броји 5 чланова са задатком давања стручних мишљења и предлога у доношењу програма и мера заштите природе и животне средине.

Укључивана су и удружења у спорстко-рекреативне активности и еко кампове, дата је сагласност за коришћење локалитета Џанићи, у режиму II степена заштите у Националном парку Тара, сагласност за коришћење локалитета Џанићи, у режиму II степена заштите у Националном парку Тара, ради организовања еколошко-рекреативног кампа – Асоцијација

„Спорт за све” Београд. Посебна сарадња остварена је са Планинарским клубом Тара, обележене су планинарске стазе.

Активна сарадња била је и са локалним институцијама и локалном самоуправом, на пројектима уређења простора, стручним услугама и донацији грађе и садница за озелењавање простора, донацијама огревног дрвета за социјално угрожене.

5.3.Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним подручја Србије

1. Пројекат „Подришка ин ситу обнови и заштити најстарије врсте дрвета Европе - Панчићеве оморике (Picea omorika (Panč.) Purkinje) (2021-2023.година)

Пројекат је заснован на директним мерама очувања угрожене реликтне и ендемичне врсте дрвећа Панчићеве оморике (Picea omorika (Panč.) Purkinje), која је изворно распрострањена само у средњем и горњем току реке Дрине. Циљ пројекта је стварање подлоге за будуће дугорочно управљање конзервационим мерама.

Пројекат се реализује са обе стране долине реке Дрине, у Босни и Херцеговини и Србији. са партнерима Републичким заводом за заштиту културно - историјског и природног наслеђа (БиХ) као водећим партнером, ЈП "Шуме Републике Српске" и НП "Дрина". Пројекат је трајао 3 године и финансира се из Глобалног фонда за заштиту дрвећа "Franklinia" и завршен је у 2023.години. По овом пројекту у 2023.години уплаћено је 456.581,00 динара.

2. Сарадња са НП „Горчански“ из Пољске – на основу меморандума о сарадњи предвиђена је узајамна размена запослених и искустава, током године била је посета запослених из нашег парка националном парку из Пољске.

3. У 2023. години реализован је пројекат «Унапређење заштите ретких и угрожених врста птица као природних вредности НП Тара» који спроводи Центар за истраживање биодиверзитета и НП Тара као партнер, а финансира Програм Уједињених нација за развој (УНДП). Укупан грант износио је 203.000,00 динара. Урађене су и постављене информативне табле о птицама Националног парка Тара.

4. Пројекат „Pick one leave none“ - финансира Европска Унија кроз „ERASMUS+“ програм Спорт 2021. Пројекат предлаже идеју једноставне и широко применљиве етике на отвореном за рекреативну пешачку популацију која би требало да донесе одрживост на пешачким стазама у вези са проблемом неразградивог чврстог отпада. Кроз пројектно партнерство и досадашње активности на имплементацији пројекта анализирано је стање на изабраним стазама у 4 земље и предложене су идеје за даљу промоцију и разраду идеје. Пројекат реализују ПК Тара (Србија), ПД „Мајевица“ Сребреник (БиХ), ХПД „Горшчица“ Загреб (Хрватска), КПС „Азот“ Чашка (С. Македонија) и ЈП „Национални парк Тара“ и РРА „Златибор“ (Србија). Пројекат траје две године, односно завршава се у априлу 2024. године.

Активности у 2023.години:

- 20-21.01. Састанак пројектног тима у Сребренику (БиХ)
- 03-05.03. Састанак пројектног тима у Велесу (С. Македонија)
- 07.05. Планинарска тура К. Баре – Платно – Јасиковице – Шаник – Врла рипа – К. Баре представљене пројектне активности и принцип узми један остави ништа – 16 особа.
- 21.05. Планинарска тура Д. Караклије – Дикава – Батура – Црни врх - Седаљка представљене пројектне активности и принцип узми један остави ништа – 18 особа.
- 28.05. Планинарска тура Секулић – Јевтићи – Лазићи – Јајаћки поток – Гавран –

Милошевац - Секулић представљене пројектне активности и принцип узми један остави ништа – 16 особа.

- 04-06.06. Састанак у Загребу у оквиру пројекта „Pick one leave none“ и посета парку природе Медведница.

- 14.07. Презентација пројекта представницима заштићених подручја

- Постављење путокази и инфо табле са кантама за отпад на Митровцу и у Растишту.

5. Пројекат „Јачање пешачког коридора у прекограничном подручју Србије и Босне и Херцеговине – E-CROSSPASS“ - суфинансира Европска унија у оквиру Програма прекограничне сарадње Србија - Босна и Херцеговина у оквиру ИПА ИИ 2014-2020. Пројекат спроводе ТО Ужице, Планинарско друштво „Коњух“ из Тузле, Министарство уређења простора и заштите животне средине Тузланског кантона и Планинарски савез Србије. Пројекат има за циљ да допринесе одрживом развоју локалних заједница, оживи и унапреди туризам на отвореном у прекограничном подручју између Тузланског кантона и региона Западне Србије. За пешачки туризам биће успостављене заједничке пешачке стазе укупне дужине 580 км, стазе ће бити мапиране, обележене и опремљене у складу са стандардима Европске асоцијације Рамблерс' Асоцијацион (ЕРА) као део европске пешачке руте Е7. Пројекат траје две године (2023-2025).

Активности у 2023. години:

- 08.06. Почетна конференција пројекта „Јачање пешачког коридора у прекограничној области Србије и Босне и Херцеговине - E-CrossPass“ у Тузли. Пројекат партнерски реализују Туристичка организација Ужица, Планинарско друштво „Коњух“ из Тузле, Министарство просторног уређења и заштите околице Тузланског кантона и Планинарски савез Србије. Кроз пројекат, на Тари, бити обележено 70 км стаза и постављена одговарајућа сигнализација.

- 3-7.10. Студијска посета у Чешку Републику и обилазак стаза које имају посебан сертификат квалитета „Leading Quality Trails – Best of Europe (LQT)“ у оквиру пројекта „Јачање пешачког коридора у прекограничном подручју Србије и Босне и Херцеговине“.

6. Пројекат са Шумарским факултетом „Реакција Панчићеве оморике на климатске промене-дентроклиматолошке анализе као показатељ угрожености ове врсте дрвећа на подручју Националног парка Тара“ – обилазак станишта са Панчићевом омориком, одржан семинар у периоду 27-29. септембра на Митровцу.

7. Учешће на семинарима управљача заштићених добара, у организацији Министарств заштите животне средине:

- XI семинар за управљаче заштићених подручја, 10-12. април 2023. године у Сокобањи, тема је била : *Унапређење управљања заштићених подручја – основни алат и механизам за заштиту природе,*

- XII семинар за управљаче заштићених подручја, 16-17. новембар 2023. године у Суботици, тема је била: *Накнаде а коришћење заштићеног подручја -анализа постојећег стања и предлог активности.*

6. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ДЕЛАТНОСТИ КОЈЕ СУ У СУПРОТНОСТИ СА АКТОМ О ЗАШТИТИ И КОНТРОЛИСАНЕ АКТИВНОСТИ

У извештајном периоду било је бесправне сече и крађе дрвета, како у државним, тако и у приватним шумама. У државним шумама, извршена је сеча бора у количини од 86,57 м³ (

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2023.ГОДИНУ**

кривична пријава – пустошење шума број 42/23), сеча јеле у количини од 12,84 м³(кривична пријава број 50/23) и крађа огревног дрвета букве од 10,17м (кривична пријава број 48/23).

У приватним шумама, укупно је регистрована бесправна сеча дрвних сортимената у износу од 274,15 м³ (24 записника).

Од стране надлежних инспекција, републичке инспекције за заштиту животне средине, за заштиту и контролу рибљег фонда, шумарске и ловне инспекције, републичке грађевинске инспекције, контролисане су активности у парку у циљу спреченавања недозвољених активности.

Преглед контроле активности од стране републичког инспектора за заштиту животне средине:

- 22.03.2023.године, редован самостални инспекцијски надзор, контрола планова за 2023.годину и субвенција за 2022.годину,
- 16.09.2023.године, редовни теренски инспекцијски надзор, контрола релија,
- Републички инспектор заштите животне средине и начелник инспекције – контрола примене услова заштите природе на градњи путева у ГЈ“Тара“,
- 25.10.2023.Републички инспектор за заштиту животне средине – редовни, самостални инспекцијски надзор.

У току године биле су три инспекцијске контроле од стране републичког инспектора за рибарство (вршење редовног, теренског инспекцијског надзора у погледу контроле уплате накнаде по основу коришћења рибарског подручја, контроле испуњености услова за обављање рекреативног риболова и спровођења едукације рекреативних риболоваца и контроле обезбеђења и утрошка средстава намењених за финансирање заштите и одрживог коришћења рибљег фонда).

У извештајном периоду биле су контроле и од старне грађевинске инспекције:

- Републички грађевински инспектор – контрола градње објекта - Крња Јела - градња са грађевинском дозволом,
- Републички грађевински инспектор – контрола градње објекта - Крња Јела - градња са грађевинском дозволом,
- Републички грађевински инспектор – контрола градње улазне капије „Калуђерске Баре,
- Републички инспектор за грађевинарство и Републички инспектор за заштиту животне средине, међусекторска сарадња, контрола градње бесправног објекта у Шљивовици по пријави чуварске службе и контрола градње по добијеној дозволи на Митровцу,
- Републички грађевински инспектор у вези градње објекта на Калуђерским Барама,
- Републички грађевински инспектор у вези градње објекта на Секулићу и Заовинама.

Преглед контроле активности од стране шумарске - ловне инспекције у 15 случајева:

РЕ Д. БР.	РАДНА ЈЕДИНИЦА	ПРЕДМЕТ НАДЗОРА	ДАТУМ НАДЗОРА	УТВРЂЕНЕ НЕПРАВИЛНО СТИ И МЕРЕ
1	Радна јединица ГЈ "Тара"	Извршење Санационих планова	20.01- 27.02.2023.	
2	Радна јединица ГЈ "Црни врх/Звезда"	Извршење Санационих планова	20.01- 27.02.2023.	

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2023.ГОДИНУ**

3	Служба за газдовање приватним шумама	Извршење Санационих планова	20.01-27.02.2023	
4	Служба за заштиту и гајење шума	Заштита шума од пожара	30.03.2023.	
5	Служба за газдовање приватним шумама	Дозначни чекићи	19.05.2023.	
6	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од афричке куге свиња	10.07.2023.	Наложено формирање интервентног тима
7	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од афричке куге свиња - извршење налога	09.08.2023.	
8	Радна јединица ГЈ "Тара"	Изградња шумских путева	04.09.2023.	
9	Радна јединица ГЈ "Комуналне шуме"	Изградња шумских путева	04.09.2023.	
10	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од афричке куге свиња	13.09.2023.	
11	Служба за заштиту и гајење шума	Промет садница	10.10.2023.	
12	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од афричке куге свиња	12.10.2023.	
13	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од афричке куге свиња	03.11.2023.	
14	Сектор коришћења подручја	Изградња шумских путева и мостова	29.11.2023.	
15	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од афричке куге свиња - извршење налога	06.12.2023.	

7.ПРЕГЛЕД НЕПОКРЕТНОСТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ ТАРА

Укупна површина Националног парка износи 24.991,82 ха. У државном власништву на територији Парка налазе се државне шуме и шумско земљиште укупне површине 13.589,54 ха. приватне шуме и шумско земљиште чине 10.559,71 ха, црквено земљиште 842,57 ха.

За очување и унапређење заштићеног подручја посебно су значајне непокретности у I степену заштите. У овом режиму заштите, налазе се најзначајније природне вредности Националног парка „Тара“ обухваћене са 17 локлитета са режимом I (првог) степена заштите. Сваки локалитет обухвата неки природни феномен и у начелу је изузетан. Основни циљеви издвајања локалитета су чување затеченог стања, обезбеђење услова за стални развој (без утицаја човека) и изучавање развојних фаза и појава. Укупна површина у режиму заштите I степена износи 3323,92 ха или 13,30% од укупне површине Националног парка „Тара“ :

Локалитети у режиму заштите I степена	
Локалитет	Површина/ха
„Кањон Бруснице“	407,87
„Звезда“	2.025,72
„Клисура Дервенте“	235,67
„Клисура Раче“	301,80
„Рачанска Шљивовица“	17,81
„Црвени поток“	20,09
„Под Горушицом“	11,26
„Црвене стене“	45,72
„Било“	14,72
„Љути брег“	15,22
„Змајевачки поток“	6,79
„Врањак“	6,10
„Студенац“	2,74
„Кањон Склопови“	111,79
„Алушка планина“	98,32
„Кремићи“	8,07
А одељењу МЗ“Рача“ „Пушине“	1,64
Укупно	3.323,92

На терену је у складу са правилником, обележено свих 17 локалитета, као локалитета у првом степену заштите /резервати природе („Кањон Бруснице“, „Звезда“, „Клисура Дервенте“, „Клисура Раче“, „Рачанска Шљивовица“, „Црвени поток“, „Под Горушицом“, „Црвене стене“, „Било“, „Љути брег“, „Змајевачки поток“, „Врањак“, „Студенац“, „Кањон Склопови“, „Алушка планина“, „Пушине“).

У циљу заштите оморице као заштићене врсте и природне реткости Националног парка Тара и Републике Србије, у резервату природе „Змајевачки поток“, био је планиран је откуп преостале три приватне парцеле, укупне површине од 6,1462 ха. Откупом наведене површине, локалитет „Змајевачки поток“, био би целом својом површином у државном власништву. Откуп није реализован јер је добијање сагласности још увек у процедури.

Стање оморице на огледним пољима(одабрано је 50 здравих стабала, која се прате и током последњих година забележено је убрзано сушење):

Огледно поље	Број сувих и стабала која се суше	Процент сувих и стабала која се суше
1.Црвене стене	9	18 %
2.Љути брег	10	20%

Интезитет сушења показује одређени степен стагнације. Генерално на праћеним локалитетима је забележено слабо плодношење, на подручју огледног поља Црвене стене забележено је подмлађивање оморице у оквиру поља.

Фотограметријско праћење Панчићеве оморице (Picea omorika)

Током претходних година вршене су молекуларно - генетичке анализе, затим примењене су најсавременије методе, станишта оморике су снимљена ЛИДАР технологијом. Међутим, процеси сушења захтевају редовно праћење, што је и даље тешко оствариво на тешко приступачним стаништима Панчићеве оморике, поготово у кањону Дрине, па је за праћење на овим стаништима набављена беспилотна летилица дрон са мултиспектралном камером, која ће омогућити континуирано и дуготрајно праћење стања Панчићеве оморике.

8. ЕВИДЕНЦИЈА О СТАЊУ БИЉНИХ И ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА, КАО И ДРУГИХ ВРЕДНОСТИ

8.1. Биљне врсте

На подручју Националног парка Тара идентификовано је 47 строго заштићених врста биљака. Неке од врста које су значајне за заштиту са аспекта заштите и управљања, су поред заштићених, ендемичне и реликтне врсте и врсте које још увек нису заштићене законским оквирима у Србији.

Биљни свет НП Тара чини готово трећина флоре Србије. Велики број врста је значајан за очување, међу којима се издвајају ендемичне и реликтне врсте, затим породица орхидеја које су све заштићене или строго заштићене, беле маховине и божури. Већина ових врста су заштићене Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“, бр. 5 од 5. фебруара 2010, 47 од 29. јуна 2011, 32 од 30. марта 2016, 98 од 8. децембра 2016. године).

Стање Панчићеве оморике

Праћење станишта и мониторинг оморикевршило се према већ установљеној процедури, који подразумева: обилазак свих станишта оморике и увид у процесе сушења и обнављања, потом кроз истраживања кроз пројекте и снимањем станишта са дроном.

По постављеним критеријумима вршило се осматрање на два постављена огледна поља у резерватима Љути брег и Црвене стене. Параметри који се посматрају и уносе у базу података су у складу са следећом методологијом: *пречник у cm; висина у m; статус стабла; степен дефолијације* – одређује се на основу табеле "Класе дефолијације према UN/ECE I EU класификацији" *деколоризација* – одређује се, такође, из табеле преузете из поменуте публикације, табела "Класе деколоризације према UN/ECE I EU класификацији" *величина крошње; плодношење; сушење; напомена – оштећења, болести и друга запажања.*

Стање оморике на огледним пољима (одабрано је 50 здравих стабала, која се прате и током последњих година забележено је убрзано сушење):

Огледно поље	Број сувих и стабала која се суше	Процент сувих и стабала која се суше
1.Црвене стене	9	18 %
2.Љути брег	10	20%

Интезитет сушења показује одређени степен стагнације. Генерално на праћеним локалитетима је забележено слабо плодношење, на подручју огледног поља Црвене стене забележено је подмлађивање оморике у оквиру поља.

Фотограметријско праћење Панчићеве оморике (*Picea omorika*)

Током претходних година вршене су молекуларно - генетичке анализе, затим примењене су најсавременије методе, станишта оморике су снимљена ЛИДАР технологијом. Међутим, процеси сушења захтевају редовно праћење, што је и даље тешко оствариво на тешко приступачним стаништима Панчићеве оморике, поготово у кањону Дрине, па је за праћење на овим стаништима набављена беспилотна летилица дрон са мултиспектралном камером, која ће омогућити континуирано и дуготрајно праћење стања Панчићеве оморике. Дезалније праћење помоћу дрона врши ће се у наредним периодима.

Стање оморике на својим природним стаништима је везано за саме услове станишта. Забележена су појединачна сушења стабала, слабо обнављање, осим у резервату Студенац, где је забележено значајно подмлађивање.

Ендемичне и строго заштићених врста флоре

Ендемичне врсте праћене у 2023. години су: *Aquilegia nickolicii*, *Centaurea derventana*, *Edraianthus jugoslavicus*. Бележи се благо повећање популације врсте Николићева кандилка. Николићева кандилка и дервентански различак и даље остају угрожени због изложености њихових станишта људским притисцима.

Такође бројно стање врста *Iris sibirica* се поправило у односу на претходне године, што је последица повољних временских услова за ову врсту у периоду развоја.

Након више година је извршено и праћење стање врсте која је претходно идентификована као *Pulsatilla vulgaris* subsp. *grandis*. Једини локалитет у парку се налази на изузетно неприступачном терену у кањону Бруснице. Утврђено је присуство само 3 јединке.

Строго заштићених врста орхидеја

Током 2023. године, праћено је стање следећих врста орхидеја које насељавају различите типове станишта на подручју Националног парка Тара:

Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch
Dactylorhiza saccifera (Brongn.) Soó subsp. *saccifera*
Dactylorhiza sambucina (L.) Soó
Dactylorhiza incarnata
Epipactis helleborine (L.) Crantz subsp. *helleborine*
Epipactis microphylla (Ehrh.) Sw.
Epipactis palustris (L.) Crantz
Epipactis purpurata Sm.
Goodyera repens (L.) R. Br.
Gymnadenia conopsea (L.) R.Br.
Neottia nidus-avis (L.) Rich.
Neottia ovata (L.) Bluff & Fingerh.
Neotinea tridentata
Neotinea ustulata
Platanthera bifolia (L.) Rich.
Traunsteinera globosa (L.) Rchb.
Spiranthe spiralis (L.) Chevall
Himantoglossum calcaratum (Beck) Schltr.

Обезбеђен је и фотографски материјал сваког таксона (фотографија целе биљке и детаља биљке) и станишта на коме је он забележен.

Међу констатованим орхидејама, истиче се врста *Epipactis purpurata* Sm. која је први пут регистрована на локалитетима Гребен и Растиште (Андрићи). Ова орхидеја је 2010. године први пут регистрована у Србији (на планини Маљен), а на подручју Националног парка Тара је први пут пронађена 2016. године на следећим локалитетима: Митровац, Тисово брдо – Барски до, Николићи (Рељин врх), Камено брдо – Старе куће, Кичељ – Камено брдо, Кичељ – Старе куће. Бореална врста *Goodyera repens* (L.) R. Вг. се и даље одржава на локалитету Црвени поток, на микростаништу у близини шумске стазе, у непосредној близини Тепих ливаде. У моменту обиласка забележен је већи број јединки у односу на претходну годину које нису биле развијене, нити у цвету.

Популација врста божура *Paeonia officinalis* и *Paeonia mascula*

Као и претходне године, праћене су и популације врста божура. Праћене су и карактеристике популација врста божура *Paeonia officinalis* и *Paeonia mascula* на подручју Божурне и Пожара у Растишту, као и у Заовинама на потезу Тетребице, Рујевица. На потезу Рујевица бележи се мањи број регистрованих јединки него у претходним годинама, док на другим локалитетима се бележи повољан статус ових врста. У претходној години је извршен део популација на Пасаку погођен пожаром. Статус врста божура на Тари и даље остаје неразјашњен и чекају се резултати генетичких истраживања које би требало да расветле овај проблем. Без обзира на то, свих 5 врста божура у Србији су строго заштићени и представљају природну реткост која се мора пратити.

Маховине тресетнице

Током 2023. године спроведене су следеће активности :

- вршен је сезонски мониторинг тресетница у резервату Црвени поток,
- узгој тресетница у Ботаничкој башти Јевремовац у Београду, где се планира успостављање *ex situ* колекције тресетница, које би даље могле да представљају базу за пропацију и транслокацију (да се не би узимао материјал из природе), а уједно би представљале и *back up* (резерву) за случај ишчезавања неке од третираних врста,
- урађен је и трансфер тресетница у циљу њиховог умножавања, односно успостављања нових субпопулација.

Као и претходних година бележи се стагнација или опадање популација услед живота ових врста у неоптималним и субоптималним условима. *Sphagnum capillifolium* var. *rubellum* (syn. *Sphagnum rubellum*) која није забележена у 2022. години, поново је регистрована и то две субпопулације овог таксона на источној ивици Тепих ливаде, од свега неколико стручака. Популације су геомаркиране и пратиће се њихово даље стање. Опстанак угрожених врста маховина и даље је упитан, услед као и до сада бележених угрожавајућих фактора попут измењеног хидрографског режима, односно суше. Зато је важно предузимати биотехничке мере за очување ових врста, попут *ex situ* колекција и транслокација, као и интервенција на самом станишту. У 2023. години постављене су укупно 24 иницијалне популације, на ширем простору резервата Црвени поток, 4 различите врсте тресетница. Мониторингом је утврђен низ морфолошких доказа о утицају суше, сунчеве радијације и недостатка воде. Маховине бивају потиснуте и прерасле васкуларном мезофилном вегетацијом и временом су у потпуности елиминисани. Мезофилна и нешумска вегетација се јако шири на малом подручју резервата Црвени поток.

Слика 3: Новопронађена микропопулација врсте *Sphagnum capillifolium rubellum* на источном крају Тепих ливаде

Трансфер популација се може показати као добра биотехничка мера заштите, уколико не буде било екстремних климатских варирања, мониторинг и понављање трансфера, повећава шансу преживљавања и могућности ширења тресетница.

Такође, отпочето је са пионирским пројектом узгоја тресетница у Ботаничкој башти Јевремовац у Београду, где је започето успостављање *ex situ* колекције тресетница, које би даље могле да представљају базу за транслокације (да се не би узимао материјал из природе), а уједно би представљала и *back up* (резерву) за случај ишчезавања неке од третираних врста.

Популације српске режухе

Посебна активност у оквиру праћења стања флоре је и активност на заштити и унапређењу ендемичне и реликтне врсте српска режуха *Cardamine serbica* Pansic. Станиште српске режухе у Перућцу, заправо, представља завршни део мањег сипара у нарастању, као последица природне сукцесије која је на овом локалитету у току.

У 2023. години спроведене су следеће активности:

- праћење стања популације (пребројавање индивидуа у вегетативној и репродуктивној фази, процена броја плодова са приметним семенима) и маркирање нових јединки,
- узгајање биљака у *ex-situ* условима из семена у Институту за ботанику у Ботаничкој башти „Јевремовац“ Биолошког факултета Универзитета у Београду,
- јачање популације стварањем повољнијих услова за развој јединки српске режухе уклањањем околних конкурентних биљних врста, као и транслокацијом јединки из дела поред пута у више делове сипара и садњом јединки произведених у *ex-situ* условима;
- сакупљање семена ради чувања у банци семена и ради узгајања у *ex-situ* условима у Институту за ботанику у Ботаничкој башти „Јевремовац“, Биолошког факултета у Београду.

Слика 4: Јединки посађена у кањону Дервенте

Праћење стања популације

У 2023. години, на станишту је забележено око 90 цветајућих јединки на укупној површини од око 54м². Током последње теренске посете у новембру, око 16 јединки је још увек било у цвету, док је број младих јединки у вегетативном стадијуму био између 90 - 100 у делу станишта поред пута и око 30 на самом сипару.

Узгајање *C. serbica* у *ex situ* условима

Део семена сакупљеног претходних година на локалитету Перућац искоришћен је за узгајање српске режухе у *ex situ* условима. Семена су исклијавана у два наврата.

Јачање популације стварањем повољнијих услова

У сврху јачања популације српске режухе на локалитету Перућац примењено је рашчишћавање станишта и транслокација јединки.

Како би се смањило ефекат интерспецијске компетиције, простор око постојећих индивидуа је и ове године чишћен нарочито од врста које нису типичне за заједнице са *C. serbica*, а имају велики репродуктивни потенцијал, способност обрастања великих површина за кратко време и стварања велике засене (нпр., *Petasites* sp., *Rubus idaeus*, *Eupatorium cannabinum*, *Cotinus coggygria*, *Tilia cordata*).

На основу Решења (број 353-02-01514/2022-04) Министарства заштите животне средине Републике Србије, почело је у 2022.години са појачавањем популације и транслокацијом јединки у клисури Дервенте на две локације које одговарају природном станишту, првом које је на самом почетку клисуре и другом које је на једном од сипара унутар клисуре. Током новембра 2022. године посађено је укупно 30 јединки добијених у *ex situ* условима из аутохтоног семенског материјала из популације у Перућцу и 17 јединки које су изникле поред ивице пута у Перућцу. Све посађене јединке су маркиране. Урађен је мониторинг, праћено је цветање и плодношење јединки. Удео јединки који се примио био је 75%, све јединке које су се примиле су и цветале, док је између 45 – 60% јединки плодноносило. У новембру ове године посађено је још јединки у кањону Дервенте, неке из *ex situ* узгоја, док су друге транслоциране из делова поред пута са локалитета Перућац. На локалитету смештеном дубље у кањону посађено је додатних 8 јединки, док је на локалитету смештеном у близини ушћа Дервенте у језеро Перућац посађено 20 јединки. На укупно 6 микролокација посејано је и по 100 семена сакупљених у популацији Перућац.

Гљиве

Током 2023. године укупно је забележено 509 налаза и 229 врста гљива, од којих 11 има статус заштићене врсте, у складу са Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службеном гласнику РС", бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016) : *Boletus aereus*, *Boletus edulis*, *Boletus reticulatus*, *Evernia prunasti*, *Hydnum repandum*, *Lactarius deterrimus*, *Lactarius salmonicolor*, *Marasmius oreades*, *Pseudevernia furfuracea*, *Russula cyanoxantha*, *Usnea subfloridana*, док су 4 врсте строго заштићене : *Hericium alpestre*, *Psilocybe serbica*, *Sarcosphaera coronaria*, *Strobilomyces strobilaceus*. на списку Строго заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива (Прилог I

и II Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, “Сл. гласник РС”, бр. 5/2010 и 47/2011).

Слика 5: *Strobilomyces strobilaceus* – строго заштићена врста

Утврђено је присуство 19 врста које припадају индикаторским врстама старих и очуваних шума.

8.2. Вегетација

8.2.1. Евиденција типова станишта

На подручју парка спроведно је постављање и идентификација оквира за праћење типова станишта из категорије отворених типова станишта : Ц Травната станишта , Д2 Сипари, Д3 Суве стене и клифови, Д5 Влажне стене и клифови, Е Мочваре и тресаве, пошто се у овим категоријама налазе приоритетна станишта за заштиту на подручју наше земље, а такође и у склопу европске мреже НАТУРА 2000.

Уочена је смањена очуваност ових типа станишта:

Код станишта	Назив станишта	Тип станишта	Фитоценолошко име	Lat N	Long E	Над. вис. м	Суб. локалитет	Квалитет станишта	Очуваност станишта
Ц2.311	Умерено влажна планинска ливада овсуље (<i>Trisetum flavescens</i>)	Травњак	<i>Trisetum flavescens</i>	43,9013	19,44659	1145	Бесеровачке баре	Одлична	Одлична
Ц5.314	Високопланинска нитрификована висока зелен шарене белешине (<i>Calamagrostis varia</i>)	Висока зелен	<i>Calamagrostis varia</i>	43,9029	19,4466	1145	Бесеровачке баре	Добра	Добра

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2023.ГОДИНУ**

Ц2.31А	Умерено влажна планинска ливада тврдаче (Nardus stricta)	Травњак	Nardetum strictae	43,9029 9	19,4484 4	1145	Бесеровачке баре		
Ц2.31	Умерено влажне планинске ливаде	Травњак	Нитрификовано	43,9004 3	19,4506 4	1206	Бесеровачке баре	Добра	Просечна или смањена
Ц2.31	Умерено влажне планинске ливаде	Травњак	Нитрификовано	43,9006	19,4508 8	1206	Бесеровачке баре	Умерена	Просечна или смањена
Ц2.31А	Влажна планинска ливада тврдаче (Nardus stricta)	Травњак	Nardetum strictae	43,8946	19,4609 2	1250	Буквина вода	Одлична	Одлична

8.2.2. Шумска вегетација

Простор Националног парка Тара представља типично шумско подручје, доминирају мешовите тродоминантне шуме смрче, јеле и букве (*Piceo-Abieti-Fagetum Coli.65*), и то на преко 85% шумских површина. На простору парка налази се већи број реликтних и ендемореликтних шумских заједница са оморицом, црним бором и другим врстама, које су на знатним површинама, тако да дају основни фитогеографски, фитоценолошки и флористичко-еколошки печат Националном парку Тара. "(Мишић 95.). На Тари је идентификовано преко 40 лишћарских, лишћарско-четинарских и четинарских фитоценоза.

Зонирање вегетације екосистема на Тари започиње од кањона Дрине у коме се посебно истичу термофилне заједнице црног граба (*Orno-Ostryetum*), на стрмим странама и стенама кањона Дрине и Дервенте развијеније су заједнице црног граба и црног бора (*Ostryo-Pinetum nigrae*). У подножју планине на кречњацима и серпентинитима на развијенијим земљиштима јављају се храстове шуме и то шуме цера и сладуна (*Quercetum frainetto-cerris*), а на вишим положајима шуме китњака (*Quercetum montanum*). Појас чистих церових шума (*Quercetum cerris*) јавља се као појас на блажим јужним падинама планине.

Осим смрче, јеле и букве, у зонама од 700-1.200 m на серпентинитима развијају се мешовите црноборово-белоборове шуме или чисте састављене од једне или друге врсте бора. У овом низу шумских заједница посебну вредност и реткост имају чисте или мешовите састојине Панчићеве оморике (*Omorikae-Piceeto-Abieto-Fagetum mixtum*) које су распрострањене како на кречњацима тако и на серпентинитима, искључиво на северним и заклоњеним странама које имају одлике рефугијума.

Од Кремана према Тари налазе се шуме црног бора (*Pinetum nigrae*) које на вишим положајима замењују мешовите шуме црног и белог бора (*Pinetum nigrae-sylvestris*), да би на самим Калуђерским барама доминирао бели бор (*Pinetum sylvestris*).

У деловима кањона према површи учешће букве у изградњи заједнице је све израженије тако да на самој ивици кањона и површи, букове шуме (*Fagetum montanum*) представљају доминантан појас. У њиховој изградњи обавезно учествује јела, а у мањој мери и смрча.

Стање шума

На основу синтезе досадашњих истраживања геолошког, педолошког, фитоценолошког и типолошког карактера дефинисани су типови шума у Националном парку:

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2023.ГОДИНУ**

	Типови шума	P (ha)	%
421	Шуме црног граба и црног јасена (<i>Fraxineto-Carpinetum</i>) на скелетним земљиштима на кречњаку	2 582,24	21,9
434	Шуме грабића са храстовима (<i>Carpino orientalis – Polyquercetum</i>) на степској рендзини и смеђем киселом земљишту на кречњаку	19,60	0,2
465	Шуме китњака и цера (<i>Quercetum petraea-cerris raupergum</i>) на киселим смеђим и лесивираним киселим смеђим земљиштима	108,30	0,9
469	Шуме китњака и букве (<i>Quercus Fagetum moesiacaе montanum serpenticum</i>) на хумусно силикатним земљиштима на серпентиниту	129,03	1,1
636	Планинска шума букве (<i>Fagetum moesiacaе montanum typicum</i>) на дубоким дистричним (понекад еутричним) смеђим земљиштима	10,47	0,1
643	Шуме планинске букве са вијуком (<i>Fagetum moesiacaе montanum drymetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту	90,44	0,8
644	Шуме планинске букве са вијуком (<i>Fagetum moesiacaе montanum drymetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	798,77	6,8
645	Шуме планинске букве (<i>Fagetum moesiacaе montanum - dentarietosum bulbifetae</i>) на дубоком и врло дубоком смеђем земљишту на кречњаку	68,44	0,6
646	Шуме планинске букве (<i>Fagetum moesiacaе montanum</i>) на различитим земљиштима на серпентинима	173,63	1,5
749	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum serpenticum</i>) на средње дубоким смеђим земљиштима на серпентиниту	43,71	0,4
750	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum typicum</i>) на дубоким до средње дубоким смеђим земљиштима на кречњаку	5 638,39	48,0
752	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum drymetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	951,37	8,1
753	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum</i>) на скелетном - кршевитом земљишту на кречњаку	321,49	2,7
774	Шуме црног бора (<i>Pinetum nigrae</i>) на смеђем скелетном земљишту на кречњаку	499,95	4,2
781	Шуме белог бора (<i>Erico - Pinetum sylvestrae serpenticum</i>) на хумусно-силикатном земљишту на серпентиниту	8,64	0,1
762	Шуме смрче, јеле и белог бора (<i>Piceo-Abieti – Pinetosum sylvestrae</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	2,96	-
772	Шуме црног бора (<i>Pinetum nigrae</i>) на иницијалним земљиштима на кречњацима	93,75	0,8
791	Шуме белог и црног бора (<i>Pinetum sivestris nigrae – serpenticum</i>) на хумусно силикатном земљишту на серпентиниту	212,98	1,8
		11 754,16	100,0

На основу типолошке - просторне заступљености, најзаступљенији типови шума у Националном парку:

- Тип шуме смрче, јеле и букве (*Piceo Abieti Fagetum typicum*) на дубоким до средње дубоким смеђим земљиштима на кречњаку који покрива 48,0 % обрасле површине државних шума у Националном парку;
- Тип шуме црног граба и црног јасена (*Fraxineto-Carpinetum*) на скелетним земљиштима на кречњаку (21,9%);
- Тип шуме планинске букве са вијуком (*Fagetum moesiacaе montanum drymetosum*) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку са 6,8%

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2023.ГОДИНУ**

- Тип шуме смрче, јеле и букве (*Piceo Abieti Fagetum drumetosum*) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку који заузима 8,1% обрасле површине државних шума Националног парка.

Од укупне површине Националног парка Тара, под шумама је 19.927,93 ха или 79%. Државних шума је 59% или 11.754,16ха.

Учешће шума високог порекла у националном парку је највеће 75%, вештачки подигнуте састојине су 2,8%. Учешће изданаčkih шума је релативно ниско и износи 6,6%. Учешће шикара и шибљака износи 15,7%. Ови вегетацијски облици насељавају клисуре и кањонски део Дрине, Дервенте и Раче и представљају заштитне шуме у I степену заштите.

Врста састојина по пореклу и очуваности	Р	
	ха	%
Укупно високе састојине	8 817,43	75,0
Укупно изданаčke састојине	768,08	6,5
Укупно вештачки подигнуте састојине	329,63	2,8
Укупно шикаре и шибљаци	1 839,02	15,7
Укупно у Националном парку Тара	11 754,16	100,0

У оквиру Националног парка Тара, шумама у приватном власништву обухваћена је површина од 7.754,16ха, и у оквиру њих је заступљено 11 врста дрвећа. У односу на шуме у државном власништву, у приватним шумама, доминирају лишћарске врсте дрвећа. Најзаступљенија врста дрвећа је буква, затим следи цер, црни бор, бели бор и сладун. У шумама Заовина, јавља се Панчићева оморика као врло вредна реликтна и ендемична врста. У шумском фонду приватних шума присутни су племенити лишћари и воћкарице.

Праћење процеса сушења шума

Активности на заштити шумских екосистема вршене су кроз праћење стања шума на постављеним огледним површинама. Посеба активност на заштити шума одвијала се кроз мониторинг инсеката, односно сипаца поткорњака и њихово сузбијање применом феромонских клопки.

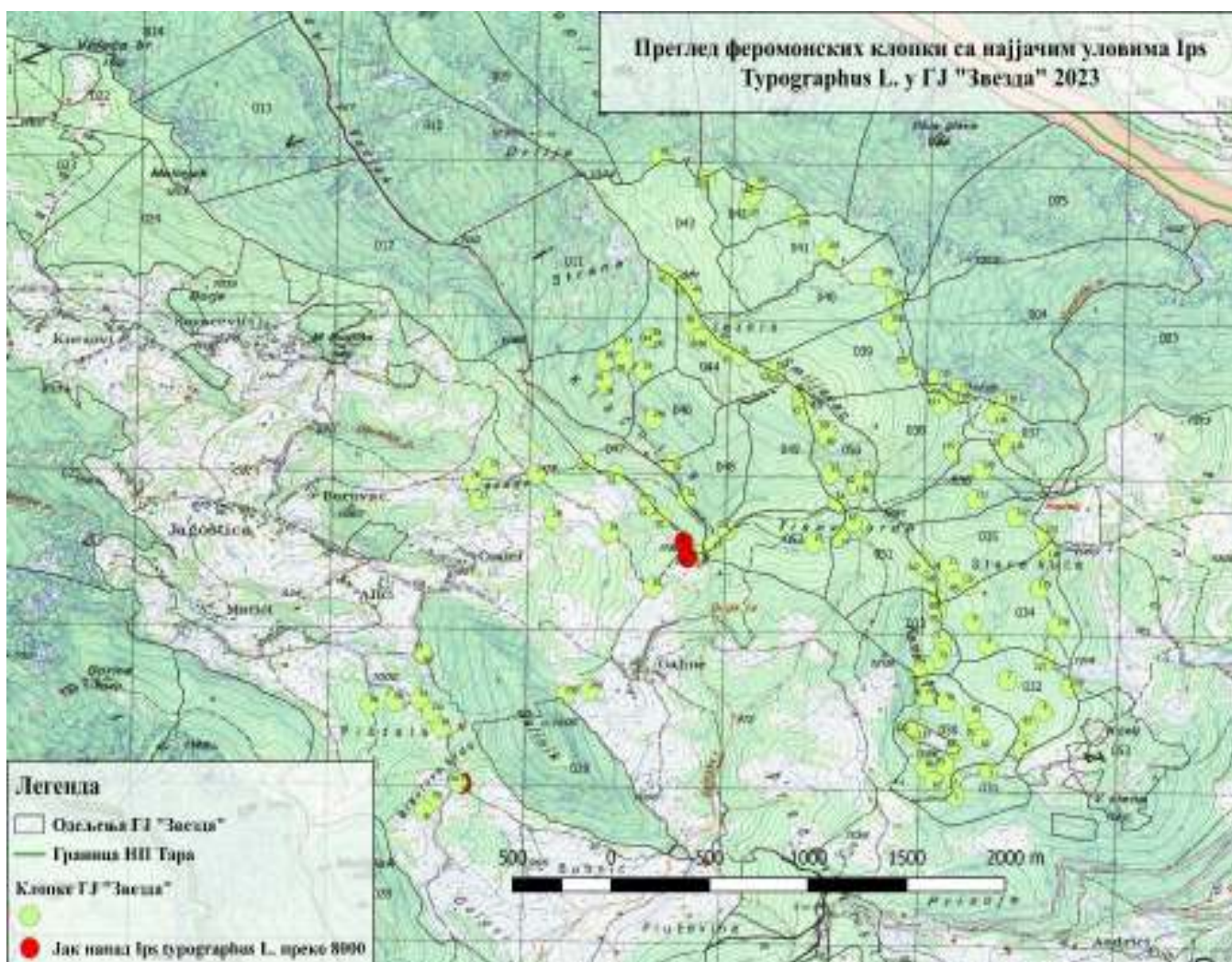
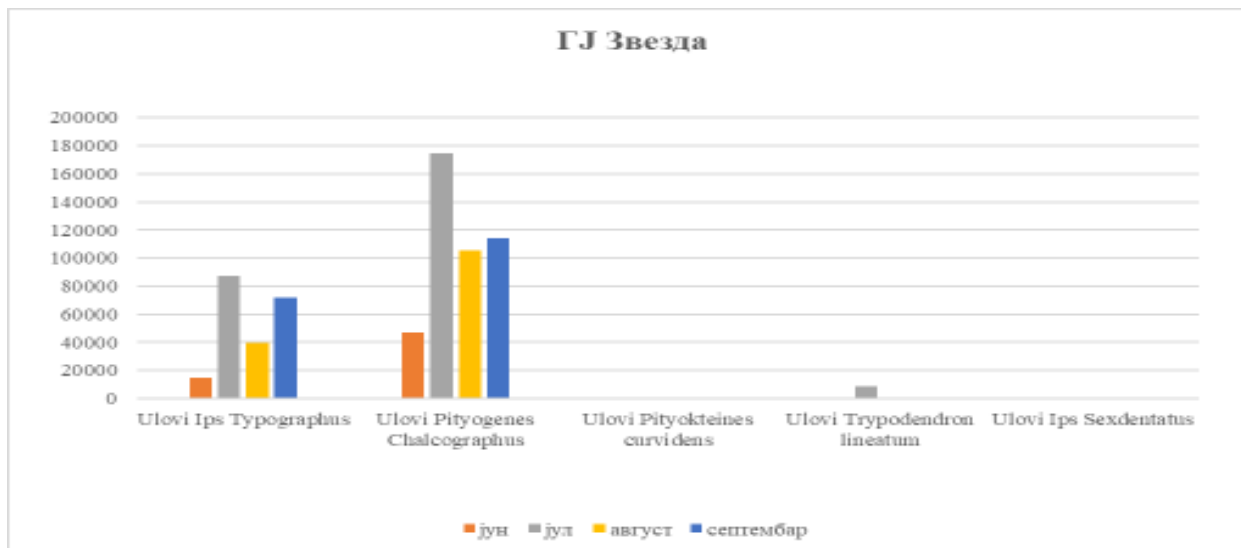
ГЈ „Звезда“

У ГЈ „Звезда“ јаки напади *Ips Tyrographus* су констатовани на локалитету „Чекова кућа“ клопка број 19,18,147,148 и 145, близу одељења (47-а, 48-а). Јаки напади су константовани на месту званом „Браутово брдо“, клопка број 92 одељење 29-а.

ГЈ Звезда	јун	јул	август	септембар
Ulovi <i>Ips Tyrographus</i>	14622	87632	39346	72112
Ulovi <i>Pityogenes Chalcographus</i>	47080	174770	105580	114120
Ulovi <i>Pityokteines curvidens</i>	0	0	450	0
Ulovi <i>Trypodendron lineatum</i>	20	8800	0	30
Ulovi <i>Ips Sexdentatus</i>	0	0	0	0

Поред праћења поткорњака, на здравствено стање шума утицале су и елементарне непогоде. У ГЈ „Звезда“ услед олујних ветрова у новембру и децембру 2023.године (највећа брзина ветра забележена је 68км/час) дошло је до ветролома и ветроизвала на површини од 357,28ха, обим штете је 3.151,90м³ (одељења 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 46, 47, 48, 51, 52). Урађен је и санациони план за наведену газдинску јединицу.

Вештачко пошумљавање извршиће се у 38а одељењу , на радном површини од 0,40ха.

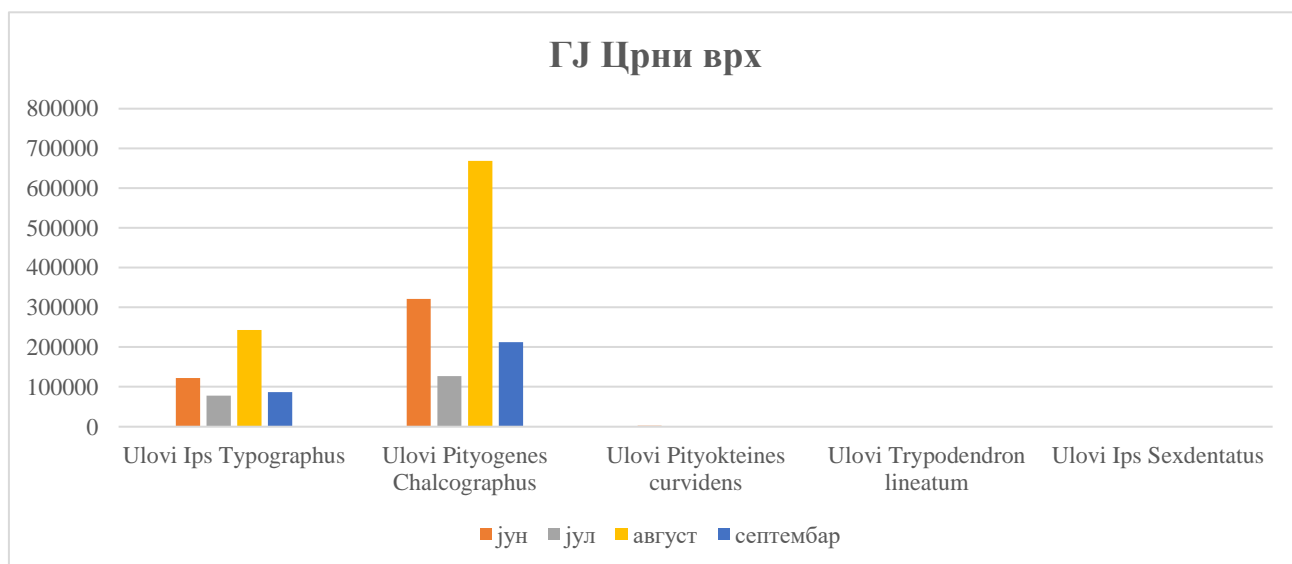

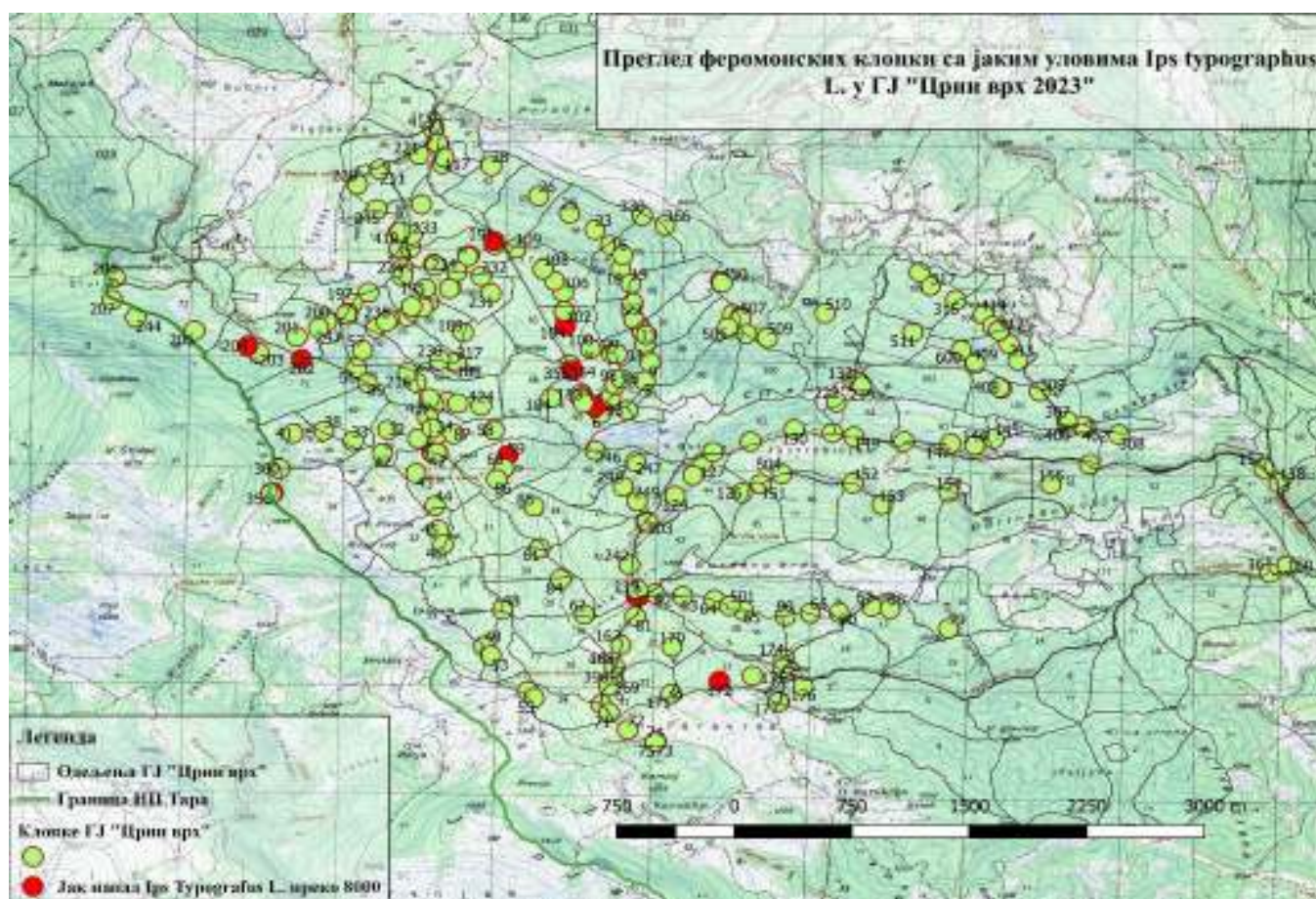
Слика 6: Преглед постављених феромонских клопки у ГЈ "Звезда"

ГЈ „Црни Врх“

У оквиру ГЈ „Црни врх“ јаки напади *Ips tyrographus* L. су констатовани на локалитету „Витомировац“ одељење 84-а, клопка број 104, затим, на локалитету „Козуља“, клопка број 172 у оквиру одељења 21-а. Затим на локалитету „Сјенич“, клопке број: 92, 93, 351, 352, 104; одељења: 84-а, 65-а. Јак напад *Ips tyrographus* L. забележен је на локалитету „Мала Батура“, клопка број 121 у оквиру одељења 42-а. На путу за „Штулу“ у клопкама 202 и 204 забележени су јаки напади осмозубог смрчиног поткорњака, одељење 72-а. На локалитету „Витомировац“, одељење 86-а, клопка број 191 бележи такође јаке улове осмозубог поткорњака.

ГЈ Црни врх	јун	јул	август	септембар
Ulovi <i>Ips Tyrographus</i>	121978	77762	243379	86523
Ulovi <i>Pityogenes Chalcographus</i>	320910	127200	668890	212224
Ulovi <i>Pityokteines curvidens</i>	2110	0	0	1200
Ulovi <i>Trypodendron lineatum</i>	0	0	0	0
Ulovi <i>Ips Sexdentatus</i>	0	0	0	30

Слика 7: Преглед постављених феромонских клопки у ГЈ“Црни Врх“

Поред праћења поткорњака, на здравствено стање шума утицале су и елементарне непогоде. У ГЈ“Црни Врх“ услед олујних ветрова у новембру и децембру 2023.године, дошло је до ветролома и ветроизвала на површини од 829,81ха, обим штете је 3.943,15м³ (одељења 12,16,18,20,24,24,26,27,29,32,33,346,37,39,40,42,43,44,51,52,55д,58,66,68,69,70,74,80,81,82,83,84,85,86,87,90,92,94,95,97). Урађен је и санациони план за наведену газдинску јединицу. Вештачко пошумљавање извршиће се у 33а одељењу , на радном површини од 0,30ха.

ГЈ „Тара“

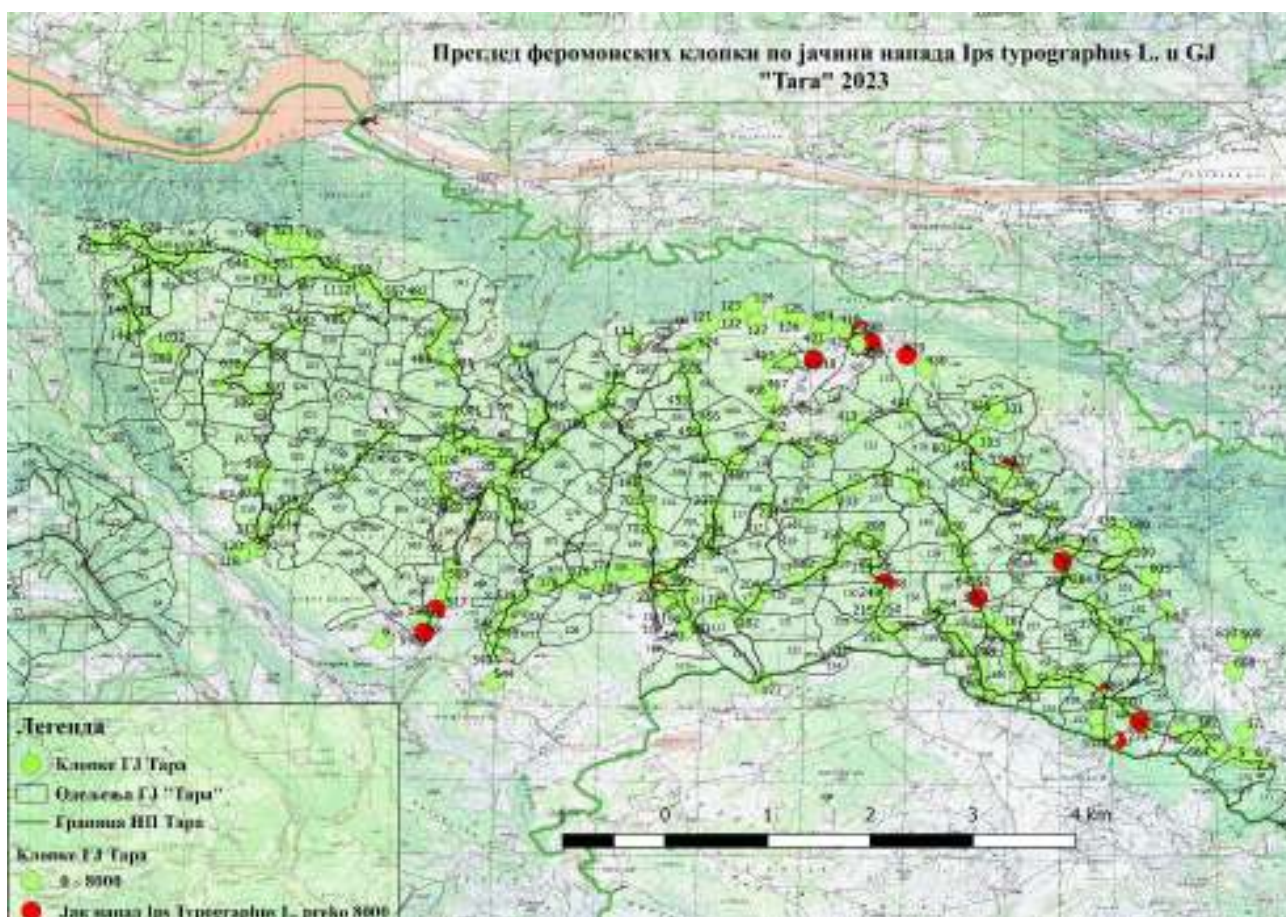
У оквиру ГЈ Тара су констатовани јаки напади смрчаних поткорњака на појединим деловима газдинске јединице :

Локалитет	Број феромонске клопке	Одељење/одсек
„Браневина“	337	181-а; 180-а; 176-а
„Рустине“	286	146-а
„Требљевина“	384	165-а
„Гребен“	1022	167-а
„Суве букве“	58	137-а
„Сјенокос“	248	138-а
„Ослуша“	423, 428, 399, 429, 397	120-с; 120-а
„Крња јела“	576, 6001	60-а; 62-а

ГЈ Тара	јун	јул	август	септембар
Ulovi Ips Tyrographus	145404	232184	354709	4740
Ulovi Pityogenes Chalcographus	446808	739230	1128415	12900
Ulovi Pityokteines curvidens	73181	2480	7000	0
Ulovi Trypodendron lineatum	800	0	0	0
Ulovi Ips Sexdentatus	0	0	0	0

Поред праћења поткорљака, на здравствено стање шума утицале су и елементарне непогоде. У ГЈ“Тара“ услед олујних ветрова у новембру и децембру 2023.године, дошло је до ветролома и ветроизвала на површини од 1298,82 ха, обим штете је 13 560.53 м³ (одељења 92,83,77,81,93,66,87,106,80,74,95,55,54,62,64,58,144,177,142,72,136,105,102,112,135,75,127,125, 119,172,33,85,170,171,1836,686,111,17,29,34,51,56,79,88,94,130,165,168,176,179,180,15,114,50,1 13,68,69,132,100,117,118,104,57,21,26,13,23). Урађен је и санациони план за наведену газдинску јединицу.

Вештачко пошумљавање извршиће се у 171а одељењу , на радном површини од 0,80ха.

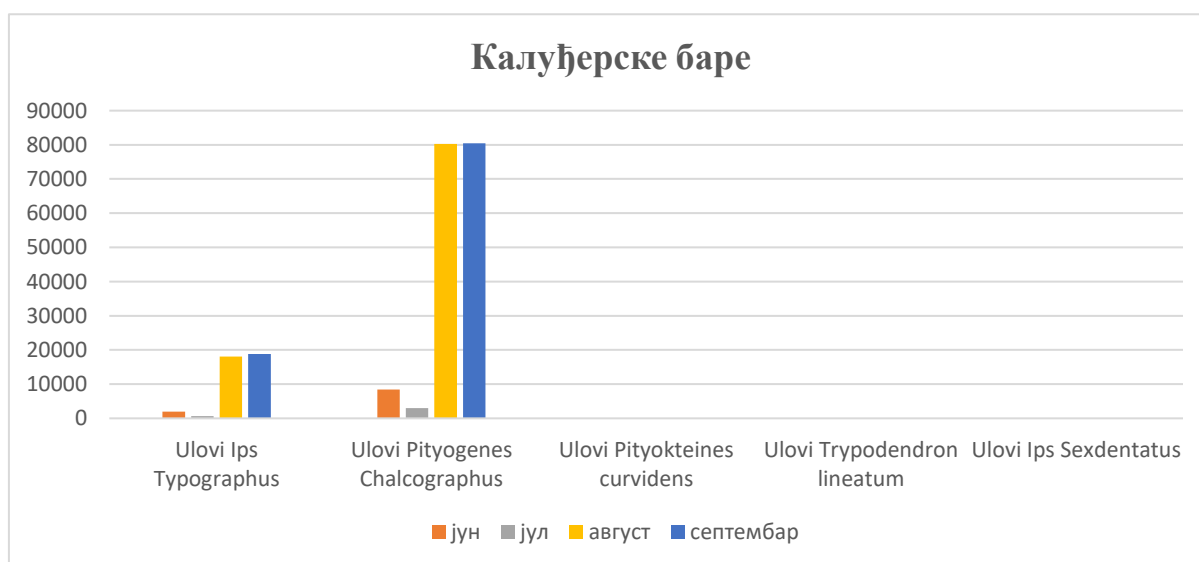

. Слика 8: Преглед постављених феромонских клопки у ГЈ“Тара“

ГЈ„Калуђерске Баре“

На Калуђерским барама забележени јачи напади *Ips tyrographus* L. на локалитету „Настијење“ у оквиру одељења 21-а, 22-а, у клопкама са бројевима 24 и 31.

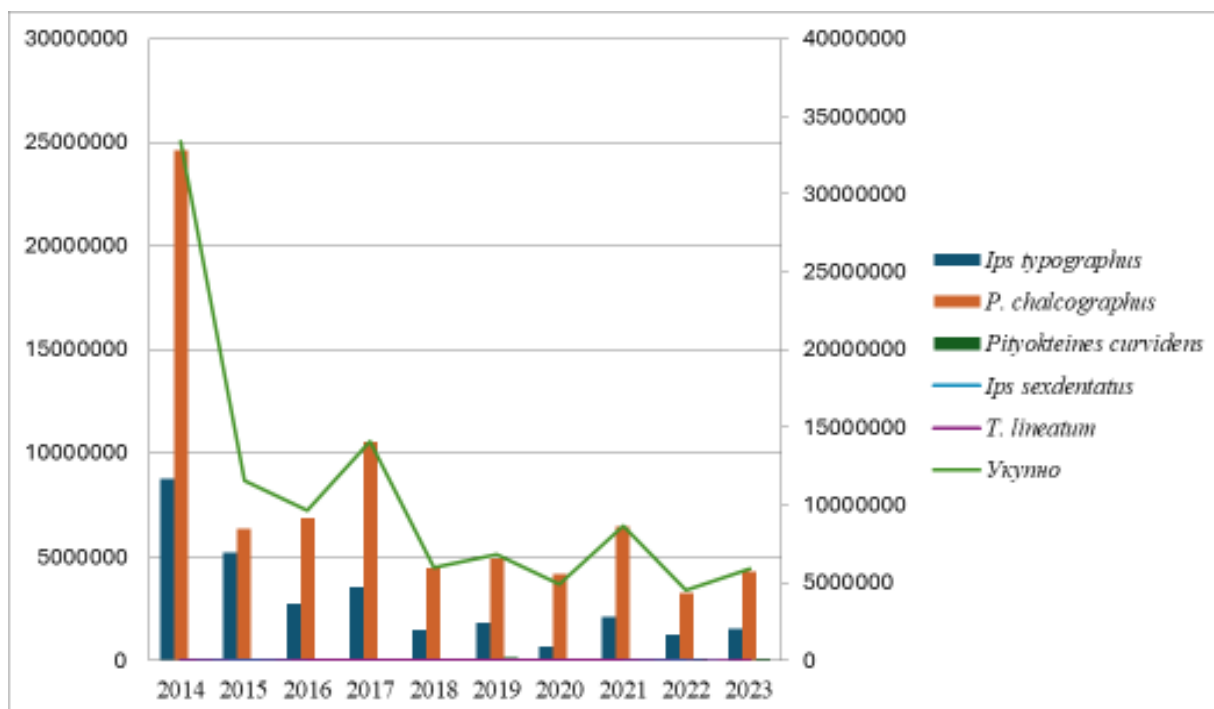
ГЈ Калуђерске बारे	јун	јул	август	септембар
Ulovi Ips Tyrographus	1960	700	18082	18820
Ulovi Pityogenes Chalcographus	8400	3000	80270	80440
Ulovi Pityokteines curvidens	0	0	0	0
Ulovi Trypodendron lineatum	0	0	0	0
Ulovi Ips Sexdentatus	3	20	0	0

Слика 9: Преглед постављених феромонских клопки у ГЈ„К.Баре“

Након сузбијања поткорњака у шумама Националног парка „Тара“ који се спроводио у периоду од маја до октобра 2023. године, може се закључити да је бројност популација поткорњака у нормалним границама.

Опстанак шума, као најзначајнијих екосистема у Националном парку, потенцијално је угрожен услед дејства абиотичких и биотичких фактора средине који негативни ефекат могу да остварују одвојено, али много чешће у спрези што доводи до уланчавања и ескалације штета. Абиотички фактори, у овом случају, олујни ветрови који су дували крајем новембра и средином децембра 2023. године, изазвали су значајније штете на подручју Националног парка „Тара“, у виду изваљених и преломљених стабала, претежно јеле и смрче али и осталих пратећих врста.

Приликом утврђивања интезитета директних штета на подручју Националног парка „Тара, евидентирана су трајно оштећена стабла, што је резултирало изваљивањем стабала, преламањем стабала и опасностима од пропадања дрвне запремине. Поред олујних ветрова значајни фактор је присуство гљива трулежница на јели и смрчи, које проузрокују трулеж дрвета у основи стабала и кореновог система. Утврђено је присуство *Armillaria ostoyae* (Romang.) и *Heterobasidion annosum* (Fr.) које слабењем кореновог система у садејству олујних ветрова значајно потпомогле да се штете умногоструче. Поред тога, на букви је констатовано присуство гљива трулежница, пре свега *Fomes fomentarius* (L.:F), *Ganoderma applanatum* (Pers. ex S.F. Gray), *Polyporus squamosus* (Fr.) и др. које доводе до већих оштећења на буквама изазивајући пегаву белу, односно сиво-белу трулеж.

Озбиљну опасност за јелу представља вештичина метла *Melampsorella caryophylacearum* (Link.), која изазива појединачна сушења, нарочито младих стабала или делова круне, као и рак ране опасне и по одрасла стабла, што је допринело да на местима тумора у садејству олујних ветрова дође до преламања стабала јеле и тиме штете учине још већим.

Олујни ветрови из правца запада који су дували брзином преко 68 км/час (18м/сек) продирали су кроз котлине, долове и превијали се свом својом силином преко гребенских делова у све три газдинске јединице (Тара, Црни врх и Звезда) и на тај начин направили значајне штете, где је велики број стабала, углавном појединачних и мањих група стабала изваљено и поломљено.

Елементарна непогода са краја 2023. године, довела је до трајних оштећења стабала у предметним састојинама, што је резултирало изваљивањем, преламањем и самим тиме опасности од пропадања дрвне запремине, те је неопходно извршити уклањање ових стабала и стварање услова за природну обнову и подмлађивање ових шума.

Са санацијом треба отпочети што је пре могуће, а исту треба вршити према задатој динамици. Ефикасном санацијом, уклањањем зараженог материјала, правилним избором врста, као и добрим извођењем радова на стварању услова састојине, смањује се ризик и опасност од даљег ширења биљних болести и штетних инсеката, чиме се обезбеђује правилно коришћење потенцијала станишта.

Праћење здравственог стања шума, спровођење мера заштите од биљних болести и штетних инсеката, као и санација оштећених површина су кључни сегменти управљања шумским ресурсима на подручју Националног парка „Тара“. Очување и унапређење шумских екосистема представља приоритет како би се осигурала дугорочна одрживост и биодиверзитет ових шума.

8.3. Стање животињских врста

Стање фауне

Досадашњим истраживањима идентификовано је 57 врста сисара. Од тога 30 врста је строго заштићено, при чему је највећи број припада реду слепих мишева. Мрежа камера на подручју парка забележила је активност више врста сисара, као и неких врста птица.

Мониторинг медведа

Мониторинг фауне вршио се у оквиру више активности: путем инфрацрвене детекције, маркирање, сателитског праћења активности јединки мрког медведа.

Мониторинг фауне инфрацрвеном детекцијом

Праћење фауне инфрацрвеним камерама врши се у оквиру постављене мреже камера.

Врсте забележене инфрацрвеном детекцијом 2023. година:

Локалитет	Забележена врста
Звезда	Ursus arctos, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris, Tetrastes bonasia, Turdus merula
Козји рид окапина	Felis silvestris, Vulpes vulpes, Martes martes, Mustela nivalis, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris, Scopolax rusticola, Pyrrhula pyrrhula, Parus ater Sitta europaea, Fringilla coelebs, Garrulus glandarius, Turdus merula,

Сува глава	Turdus pilaris, Erithacus rubecula Ursus arctos, Canis lupus, Cervus elaphus, Sus scrofa, Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris
Шљивовица1	Ursus arctos, Canis lupus, Corvus corax, Vulpes vulpes , Rupicapra rupicapra
Шљивовица2	Ursus arctos, Canis lupus, Sus scrofa, , Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Corvus corax, Sciurus vulgaris, Garrulus glandarius, Columba palumbus, Buteo buteo, Dryocopos martius
Шљивовица3 Маказе1	Ursus arctos, Vulpes vulpes, Vulpes vulpes, Corvus corax
Маказе 2	Ursus arctos, Canis lupus, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris
Мрка коса	Canis lupus, Felis silvestris, Meles meles, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris, Tetrastes bonasia, Columba palumbus, Nucifraga caryocatactes, Pyrrhula pyrrhula
Гаревине	Ursus arctos, Felis silvestris, Cervus elaphus, Sus scrofa, Capreolus capreolus, Lepus europaeus, Meles meles, Vulpes vulpes, Martes sp., Sciurus vulgaris, Tetrastes bonasia
Кошаре	Ursus arctos, Sus scrofa, Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris Rupicapra rupicapra, Martes.sp , Lepus europeus
Горица гребен	Ursus arctos, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Martes sp, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris, Tetrastes bonasia, Garrulus glandarius, Turdus merula, Turdus sp .
Горица локвица	Ursus arctos, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Lepus sueopaeus
Горушице1	Ursus arctos, Sus scrofa, Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Garrulus glandarius, Corvus corax, Columba palumbus, Accipiter gentilis Buteo buteo, Parus major
Горушице2	Ursus arctos, Canis lupus, Canis aureus Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Martes sp, Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris, Tetrastes bonasia, Buteo buteo, , Accipiter gentilis Buteo buteo, Parus major, Dendrocopos leucotos, Tetrastes bonasia, Pyrrhula pyrullula, Fringilla coelebs, Cuculus canorus Erithacus rubecula, Garrulus glandarius, Parus palustris, Columba palumbus, Corvus corax, Turdus merula, Turdus

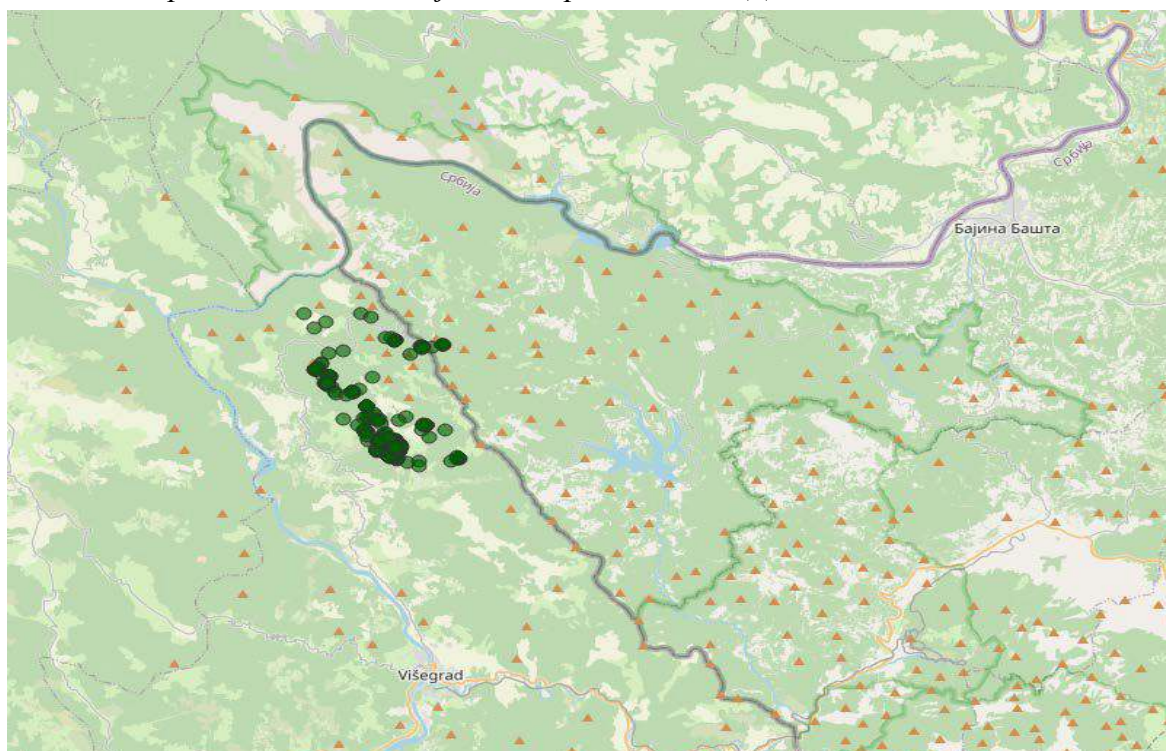
Јагошница	phylomelos Ursus arctos, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Lepus europaeus, Sciurus vulgaris, , Fringilla coelebs, Garrulus glandarius, Parus major, Columba palumbus,
Долови Црвени поток	Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Martes sp, Vulpes vulpes Vulpes vulpes, Martes sp., Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris, Garrulus glandarius, Sylvia atricapilla, Parus ater, Parus major, Turdus merula, Erithacus rubecula , Columba palumbus, Turdus viscivorus
Козји рид	Felis silvestris, Sus scrofa, Mele meles, Vulpes vulpes, Martes sp., Capreolus capreolus, Lepus europaeus, Sciurus vulgaris, Tetrastes bonasia, Nucifraga caryocatactes, Coccothraustes coccothraustes, Sitta europaea, Fringilla coelebs, Garrulus glandarius, Columba palumbus, Turdus merula, Turdus phylomelos, Turdus pilaris, Erithacus rubecula

Праћење мрког медведа обележавањем ГПС - ГСМ огрлицом

У 2023.години три јединке мрког медвед су обележене са огрлицама за телеметријско праћење.

На хранилишту Маказе маркиран је Мужјак под именом Дамњан .Процена експертског тима је да је медвед стар преко 10 година.

Слика 10: Кретање обележене јединке мрког медведа Дамњан:

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2023.ГОДИНУ**

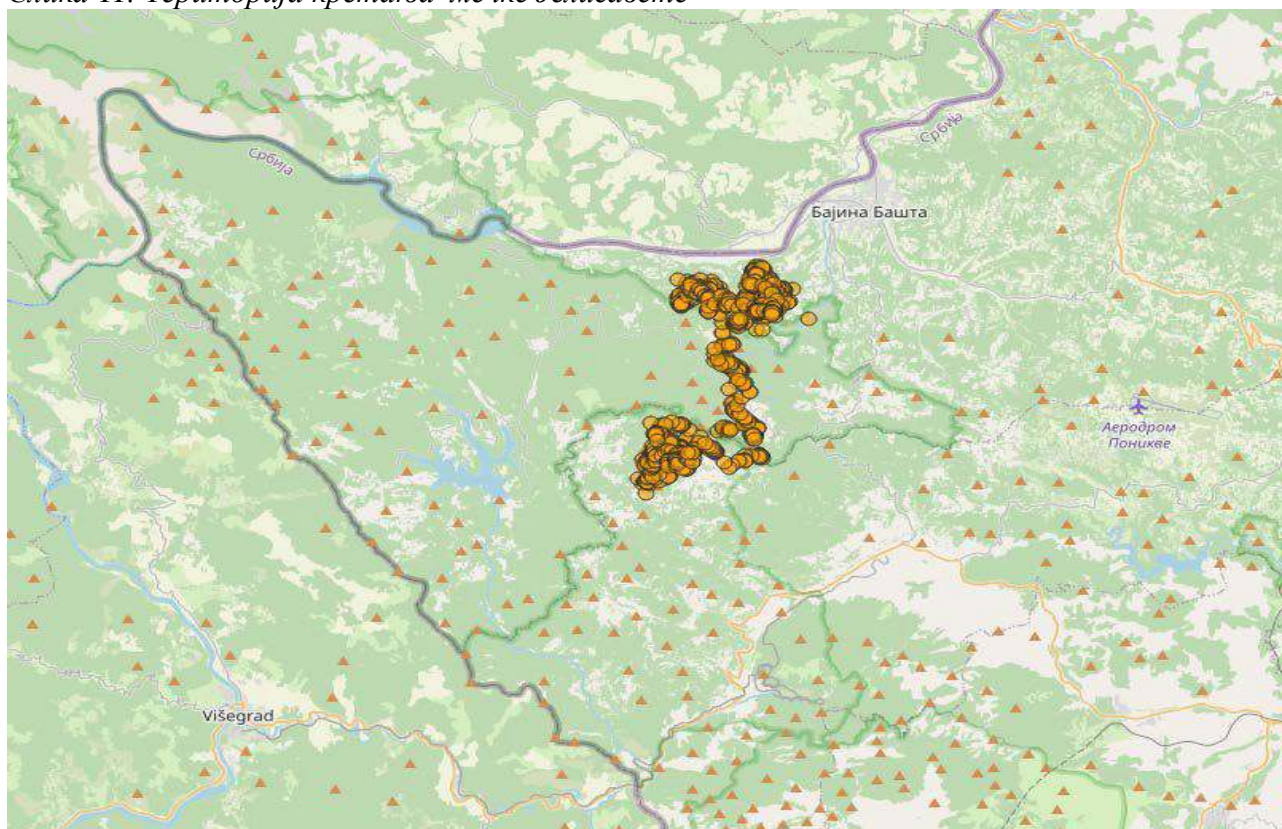
Медвед	Боја	Старост године	Тежина кг	Дужина тела са репом - цм	Обим груди - цм	Обим главе цм
Дамњан	Тамно браон	10+	215	194,6	74,3	77,3

Две женке медведа (Јелисавета и Параскева), обележене су са огрлицима на хранилишту Јасеновац. Јединка именована Параскева је добила огрлицу са го про амером.

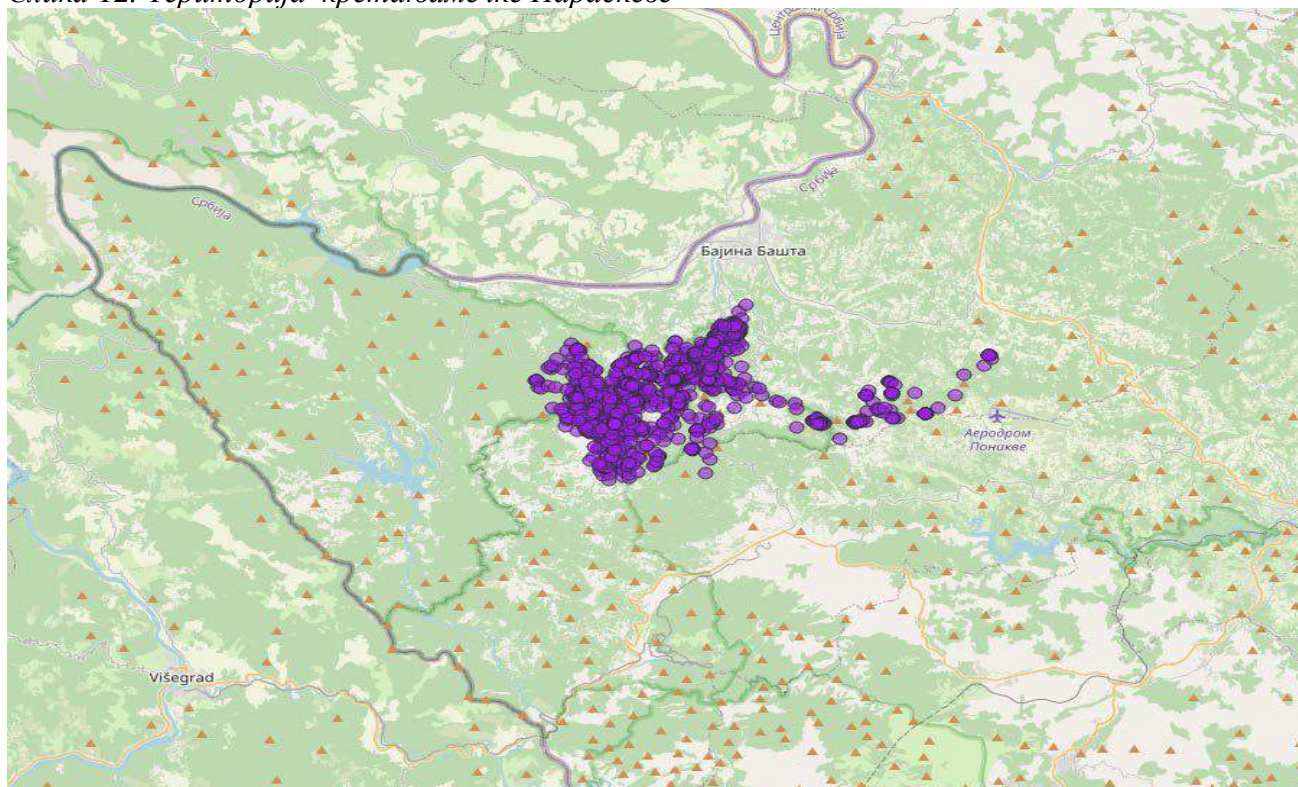
Медвед	Боја	Старост године	Тежина кг	Дужина тела са репом - цм	Обим груди - цм	Обим главе цм
Јелисавета	Тамно браон	4	59,5	130,5	77	56
Параскева	Светло браон	4	115	145,8	101,5	65

Хватање и маркирање ГПС/ГСМ огрлицом мечке Јелисавете омогућено је захваљујући успешној рекламацији огрлице која је пре 2 године постављена на медведа Мишу, а која се већ након 2 дана покварила. Огрлица је успешно пронађена и враћена произвођачу. Током периода праћења, мечка Јелисавета и Параскева, су се искључиво кретале ивицама шумских станишта, приближавајући се доста насељеним местима, како би избегавала сусрете са другим медведима. По типу активности, медведи су имали ноктуралну активност, односно кретали су се искључиво ноћу. Дан су углавном користиле за одмор, ноћ за потрагу за храном. Највећи пик активности је био у раним вечерњим сатима, места за дневни одмор је био у густој вегетацији, углавном близу насељених места.

Слика 11: Територија кретања мечке Јелисавете

Слика 12: Територија кретањамечке Параскеве

Стање птица

На подручју Националног парка Тара и током 2023. године спроведена је активност праћења стања фауне птица. Циљ мониторинга фауне птица је мапирање гнездећих територија и праћење сеобе птица.

Као и претходних година примењено је више метода: цензус у тачки, прстеновање, праћење помоћу уређаја за бележење звукова. Методе су спроведене у различито доба дана или ноћи, у зависности од специфичности мапирања, односно, животних навика, пре свега, циљних група птица. Прстеновање птица је спроведено почетком прве две недеље октобра. Укупно је, помоћу свих описаних метода, забележено 78 врста птица.

1. Приоритетне врсте

Од укупно 29 испитаних стоп тачака за сове, познатих од раније, на локалитетима Митровац – Шљивица, Митровац – Горушица и Караклије – Растиште, укупно је пронађено је 6 територија. Приликом мониторинга који се одвијао крајем од априла до јуна, забележене су територије мале сове *Glaucidium passerinum* док друге врсте сова нису забележене.

Од детлића је забележено присуство једне врсте. Црна жуна *Dryocopus martius* је забележена на 6 територија. Остале циљне врсте нису забележене на обиђеним трансектима. Ове године су по први пут обиђена гнездилишта сивог сокола (*Falco peregrinus*) и сурог орла (*Aquila chrysaetos*). Укупно је посматран по један пар сурог орла у кањону Дервенте и у кањону Раче, док је један пар сивих соколова посматран у кањону Раче.

2.Остале забележене врсте

Приликом спровођења мониторинга за друге врсте птица које нису приоритетне, током прстеновања птица, трансеката, прстеновања и случајних опажања, заједно са приоритетним врстама, забележена је 78 врста, а њихов преглед дат је орегледу:

1. Accipiter nisus
2. Aegithalos caudatus
3. Alauda arvensis
4. Anas platyrhynchos
5. Anthus trivialis
6. Aquila chrysaetos
7. Ardea cinerea
8. Buteo buteo
9. Carduelis chloris
10. Carduelis spinus
11. Cerhia brachydactyla
12. Cinclus cinclus
13. Circus aeruginosus
14. Coccythraustes coccythraustes
15. Columba livia domestica
16. Columba palumbus
17. Corvus corax
18. Corvus cornix
19. Cuculus canorus
20. Cyanistes caeruleus
21. Delichon urbicum
22. Dendrocopos major
23. Dendrocopos medius
24. Dendrocopos minor
25. Dryocopus martius
26. Emberiza cirrus
27. Emberiza citrinella
28. Emebriza cia
29. Erithacus rubecula
30. Falco peregrinus
31. Falco subbuteo
32. Falco tinnunculus
33. Falco vespertinus
34. Fringilla coelebs
35. Garrulus glandarius
36. Glaucidium passerinum
37. Hirundo rustica
38. Lanius collurio
39. Larus michahellis
40. Loxia curvirostra
41. Lullula arborea
42. Mergus merganser
43. Miliaria calandra
44. Milvus migrans
45. Motacilla alba
46. Motacilla cinerea
47. Muscicapa striata
48. Nucifraga caryocatactes
49. Oriolus oriolus
50. Parus ater

51. *Parus caeruleus*
52. *Parus cristatus*
53. *Parus lugubris*
54. *Parus major*
55. *Parus montanus*
56. *Parus palustris*
57. *Passer montanus*
58. *Passer domesticus*
59. *Phalacrocorax carbo*
60. *Phoenicurus ochruros*
61. *Phoenicurus phoenicurus*
62. *Phylloscopus collybita*
63. *Phylloscopus trochilus*
64. *Picus canus*
65. *Picus viridis*
66. *Prunella modularis*
67. *Pyrrhula pyrrhula*
68. *Regulus ignicapilla*
69. *Regulus regulus*
70. *Sitta europaea*
71. *Sturnus vulgaris*
72. *Sylvia atricapilla*
73. *Sylvia communis*
74. *Sylvia curruca*
75. *Troglodytes troglodytes*
76. *Turdus merula*
77. *Turdus philomelos*
78. *Turdus viscivorus*.

3.Маркиране врсте

Маркирање птица лаким металним прстеновима сачињеним од легуре алуминијума, спровођено је током јесењег мониторинга, односно током јесење сеобе. Све птице су хватане и обележене на локалитету Соколина. Укупно је маркирано 436 јединке у оквиру 27 врста. Све прстеноване јединке припадају категорији старости „остало“ што значи да су то или адултне јединке или јединке које су се излегле у текућој години, али су способне да се саме старају о себи (Табела 4).

Списак прстенованих птица и број јединки на локалитету Соколина:

1. *Aegithalos caudatus* 4
2. *Anthus trivialis* 2
3. *Carduelis chloris* 1
4. *Certhia brachydactyla* 1
5. *Dendrocopos major* 1
6. *Dendrocopos medius* 1
7. *Emberiza citrinella* 16
8. *Erithacus rubecula* 125
9. *Garrulus glandarius* 1
10. *Lanius collurio* 1
11. *Parus ater* 9
12. *Parus caeruleus* 2
13. *Parus cristatus* 2
14. *Parus lugubris* 1
15. *Parus major* 23
16. *Parus palustris* 5
17. *Phoenicurus phoenicurus* 1

18. *Phylloscopus collybita* 34
19. *Phylloscopus trochilus* 29
20. *Prunella modularis* 2
21. *Regulus ignicapilla* 5
22. *Regulus regulus* 5
23. *Sylvia atricapilla* 52
24. *Troglodytes troglodytes* 2
25. *Turdus merula* 99
26. *Turdus philomelos* 68
27. *Turdus viscivorus* 6

Укупно: 436.

Захваљујући прстеновању птица, како претходних година тако и ове, потврђено је да је предео НП „Тара“ од изузетне важности за птице селице. Као што је већ и раније истакнуто, Национални парк Тара има веома важну улогу за птице током сеобе, јер многе врсте користе различите ресурсе овог подручја (за одмор и допуну масних наслага), па оно представља важну успутну станицу за мигранторне врсте. Ову чињеницу поткрепљују и резултати маркирања, с обзиром да је само током крајасептембра обележено чак 99 јединки коса *Turdus merula* и 125 примерака црвендаћа *Erithacus rubecula*.

Стање Панчићевог скакавца

Досадашње активности на мониторингу ове врсте, допринеле су доста бољем познавању ове врсте али и утврђивању проблема везаних за опстанак у којима велику улогу има и човек, пре свега директним уништавањем станишта.

У јуну, јулу, августу и октобру месецу 2023. године на ширим просторима Националног парка „Тара“ истраживана је присутност, стање, бројност и динамику популација ендемичне врсте Панчићевог скакавца (*Ryugomorphula serbica*). Бројност популација је током пролећа била задовољавајућа, али су као и претходне године у јулу, на већини локација популације биле јако редуковане, до потпуно ишчезле..

Новоткривена популација на простору Заовина, изнад пута који води од Танасковине према Милошевцу, на локалитету Чукара је једна од бројнијих популација скакавца..

Две мање популације су забележене по први пут:

1. У Заовинама, на локалитету Паљевине, изнад прометног пута према Митровцу.
2. На локалитету Црвене стене изнад пута констатована је мања популација,
3. На ширем простору северног обода Заовина, изнад Коњске реке, дуж пута Јелисавчићи – Митровац, у дужини од око 300 м, констатована је већа популација јединки у уском појасу изнад пута у млађој шуми црног бора.
4. Од Милојкове чесме на падинама Награмка према Јелисавчићима (дуж пута), потврђено је присуство јединки на раније констатованим локалитетима у малом броју, што говори о стабилној популацији упркос две сушне године.

Стање дневних лептира

Посебно значајне врсте дневних лептира на простору НП „Тара“ које су током године праћене су пет врста које су наведене на Анексима II и/или IV Директиве о стаништима Европске Уније: *Parnassius apollo*, *Parnassius mnemosyne*, *Phengaris arion* (Анекс IV), *Euphydryas aurinia* (Анекс II) и *E. maturna* (Анекси II/IV). Најмања бројност и распрострањење, далеко мање од очекиване, утврђена је за врсту *Parnassius apollo*, који је од

свих потенцијалних забележен на само 2 локалитета и то са малим популацијама. Ова врста је до сада налажена на више локалитета, у свим деловима НП „Тара“.

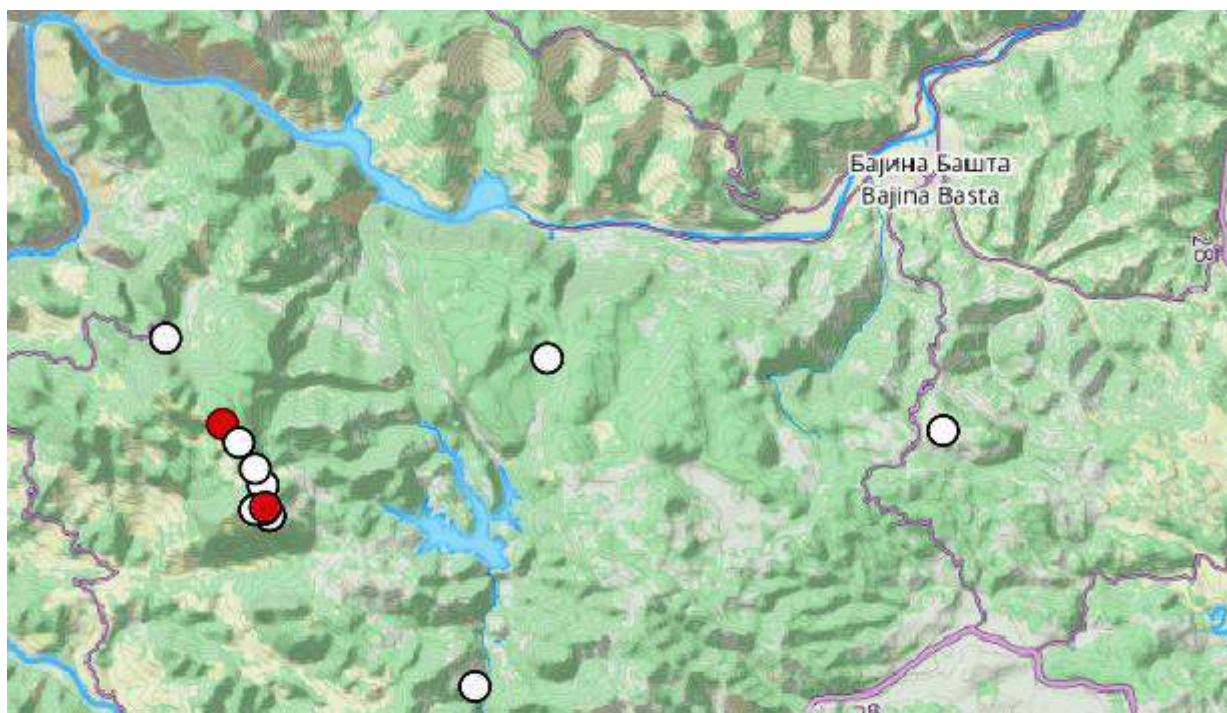
Истраживањима је утврђен велики број потенцијалних станишта за овог лептира, али је на великом броју њих примећено да су девастирана вађењем камена за потребе изградње шумских путева, чиме се директно угрожава станиште овог лептира.

Аполон, *Parnassius apollo* је строго заштићена врста у Србији („Службени гласник РС“, бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016). У Србији је ово ретка врста, распрострањена у планинском подручју до висине од 2200 m. Укључена је Анекс IV Директиве о стаништима 92/43, Анекс II Бернске конвенције, CITES и у листу Пан-европске еколошке мреже. На Европској црвеној листе дневних лептира наводи се као скоро угрожена врста (van Swaay et al., 2010), док је у Црвеној књизи дневних лептира Србије увршћена у рањиве таксоне (Јакшић, 2003).

Слика 13: Аполон - *Parnassius apollo*

Аполон се јавља у планинским пределима на стрмим, сунчаним падинама са ретким растињем. Женка полаже јаја појединачно или у малим групама на или близу биљке хранитељке, жедњака (*Sedum album*). Лусеница у пролеће почиње да се храни пупољцима биљке хранитељке. Старије гусенице такође једу листове жедњака. Када дође време за улуткавање, гусенице траже безбедно место између камења, где затим преду слабаши кокон у коме се улуткавају. Аполон има једну генерацију годишње. Станишта: алпске и субалпске ливаде, суви кречњачки пашњаци, унутрашње литице и откривене стене, сипари, четинарске шуме, листопадне шуме и др. Присуство ове врсте утврђено на локалитету Козји Рид и Јањач .

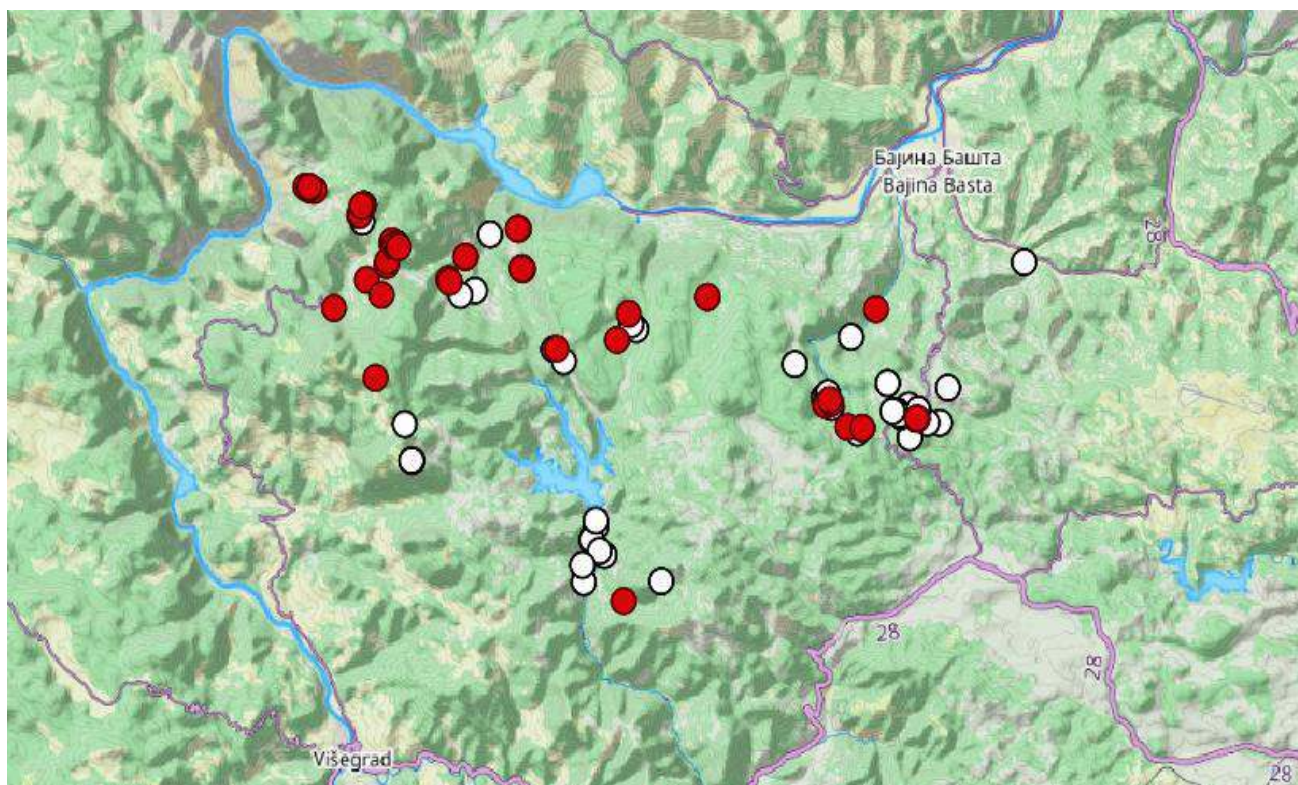
Слика 14. Локалитети аполона *Parnassius apollo* (црвене тачке – овогодишњи налази, беле тачке – ранији налази)

Мочварни шаренац, *Euphydryas aurinia* је укључена Анексе II и IV Директиве о стаништима 92/43, Анекс II Бернске конвенције и у листу Пан-европске еколошке мреже. На Европској црвеној листе дневних лептира наводи се као рањива (van Swaay et al., 2010), док је у Црвеној књизи дневних лептира Србије увршћена у рањиве таксоне (Јакшић, 2003). У Србији је среће локално, на цветним ливадама у оквиру шума, посебно на већој надморској висини. Присуство ове врсте је током 2023. године је утврђено на већем броју локалитета. Биљке хранитељке мочварног шаренца су пискавац (*Succisa pratensis*), коњушка (*Scabiosa columbaria*), пољска прженица (*Knautia arvensis*) и чешљуга (*Dipsacus* spp.).

Слика 15: Мочварни шаренац, *Euphydryas aurinia*

Општа оцена стања популација мочварног шаренца на простору НП Тара су велике, са тенденцијом пораст бројности. Фактори који су довели до пораста бројности овог лептира су смањена испаша, смањено кошење и генерално људска активност.

Слика 16: Локалитети присуства мочварног шаренца *Euphydryas aurinia* (црвене тачке – овогодишњи налази, беле тачке – ранији налази).

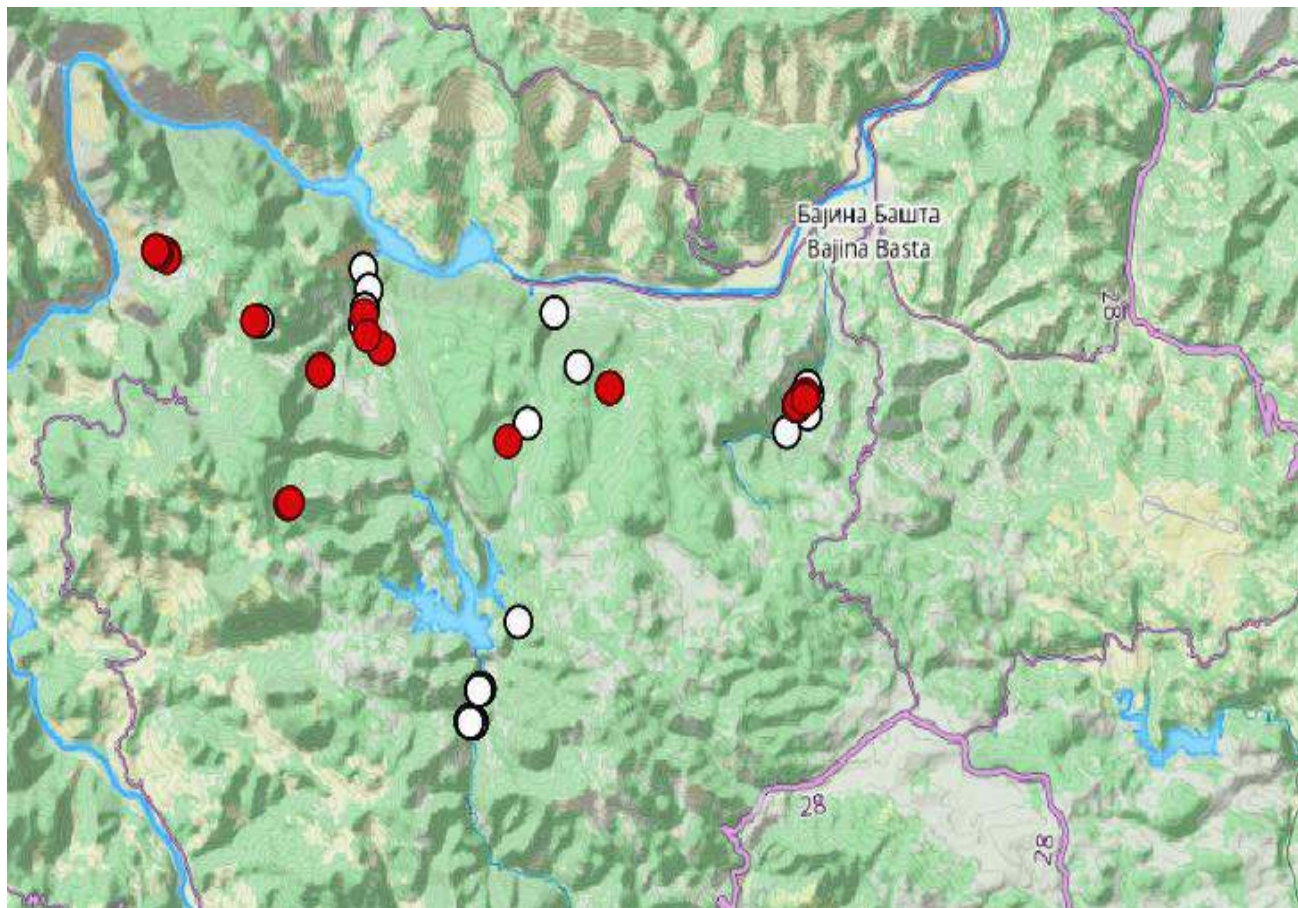

Шумски шаренац, *Euphydryas maturna* је строго заштићена врста у Србији („Службени гласник РС“, бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016). У Србији се може наћи на неколико издвојених локалитета. Укључена је у Анекс IV Директиве о стаништима 92/43, Анекс II Бернске конвенције и листу Пан-европске еколошке мреже.

На Европској црвеној листе дневних лептира наводи се као скоро угрожена врста (van Swaay et al., 2010), док се на основу Црвене књизи дневних лептира Србије не сматра угроженом (Јакшић, 2003).

Шумски шаренац се јавља на чистинама или на рубовима шума, где млади јасен расте на отвореним, мешовитим шумама или где у рубним деловима станишта расте калина (*Ligustrum vulgare*).

Слика 17. Шумски шаренац, *Euphydryas maturna*

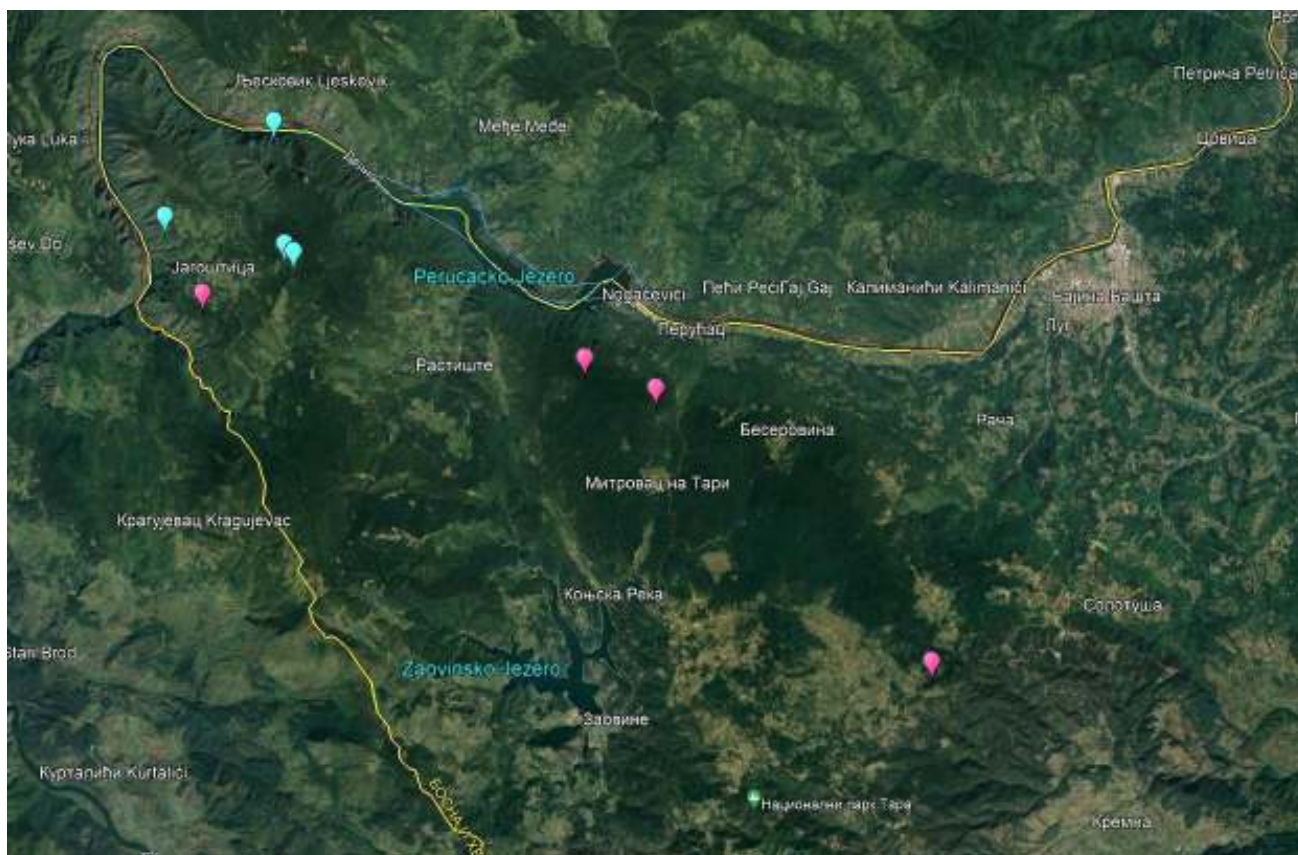
Слика 18: Локалитети присуства Шумски шаренац, *Euphydryas maturna* (црвене тачке – овогодишњи налази, беле тачке – ранији налази)

Подземне фауне

Подземна фауна у Националном парку Тара (Пећинска фауна) констатована је у осам подземних објеката (сл. 15).

Највреднији резултати истраживања су открића две троглобионтне врсте које су нове за науку: мокрица *Troglosyrphoniscus* n. sp. и паук косац *Syrphophthalmus* n. sp. Мокрица *Troglosyrphoniscus* n. sp. припада роду који је познат са три врсте из неколико пећина јужних динарида и пећине у северној Италији. Паук косац *Syrphophthalmus* n. sp. 2 из јаме на Митровцу је близак врсти *Syrphophthalmus* n. sp. 1 из Топле пећине и Медвеђе јаме на Звијезди и комплекса врста овог рода са ширег простора Старовлашко-Рашких планина.

Поред наведених врста у истраживаним објектима НП Тара констатовано је присуство још две троглобионтне врсте које до сада нисмо регистровали: Тврдокрилац: *Duvalius semecensis* Winkler, (Солотуше и Калуђерских бара) и Мокрица *Syrphonethes biseriatus* (Verhoeff, 1900). Врста је откривена у Вучјој пећини у Јагоштици.

Слика 95: Пећине и јаме у НП Тара у којима су регистроване пећинске врсте. Различита боја ознака се односе на различит састав пећинске фауне подземних објеката.

Слика 20: Ново забележени представници
подземне фауне у НП Тара

Пећинска стонога *Brachydesmus femoralis* је ендемит планине Таре (Калуђерске Баре – Рачанска Шљивовица). У 2023.години је регистрована у јами Бећируше на Звијезди (Јагоштица) што је потпуно неочекивано јер смо до сада у објектима овог дела НП Тара налазили њену викарну врсту - *Brachydesmus subterraneus*. Врста *Brachydesmus femoralis* је уједно и једина пећинска врста која је до сада регистровани у јами Бећируши.

Слика 21. Пећинска стонога *Brachydesmus femoralis*

Слика 22. Пећина Медвеђа јама (Вучја пећина)

Према резултатима досадашњих истраживања, подземном фауном најбогатји објекат је пећина Медвеђа јама (Вучја пећина) у Јагоштици, са десет констатованих пећинских врста од којих је четири ново за науку. Врло вероватно је ту и пета нова врста за науку, *Verhoefiella* sp., за коју за сада немамо експертизу која би ову претпоставку потврдила Медвеђа јама (Вучја пећина) у Кнезовима, Јагоштица је подземном фауном најбогатији подземни објекат на Тари и у Србији.

Преглед до сада регистрованих пећинских врста НП Тара:

Јама код Чехове куће :

Coleoptera: Leiodidae: Cholevinae: Leptodirini Proleonhardella (P.) tarensis Ćurčić & Pavićević, 2021
Carabidae: Trechinae Velesaphaenops tarensis Ćurčić & Pavićević, 2018
Chilopoda: Lithobiidae Lithobius validus Meinert, 1872.

Кањон Дрине, Топла пећ:

Leptodirini
Proleonhardella (P.) tarensis Ćurčić & Pavićević, 2021
.Diplopoda: Polydesmidae rachydesmus subterraneus Heller, 1858
Schizopetalidae Apfelbeckia insculpta (L. Koch, 1867)
Orthoptera: Gryllidae Gryllomorpha dalmatina (Ocskay, 1832)
Opiliones: Sironidae Cyphophthalmus n. sp. 1
Ixodida: Ixodidae Ixodes vespertilionis Koch, 1844

Јагоштица – Матићи, јама Бећуруша :

1.Diplopoda: Polydesmidae Brachydesmus femoralis Makarov, 2008

Јагоштица – Кнезови, Медвеђа јама (Вучја пећина):

Opiliones: Sironidae Cyphophthalmus n. sp. 1

Isopoda: Oniscidea. Trichoniscidae

Cyphonethes biseriatus (Verhoeff, 1900)

Troglocyphoniscus n. sp.

Collembola: Entomobryidae

Verhoefiella sp.

Coleoptera: Carabidae. Trechinae

Neotrechus augustae Winkler, 1926

Chaetoduvalius n. sp.

Duvalius semecensis Winkler, 1926

Leiodidae: Cholevinae: Leptodirini

Pholeuonopsis (P.) lupi Ćurčić & Pavićević, 2018

Proleonhardella (P.) tarensis Ćurčić & Pavićević, 2021

Magdelainella serbica (Muller, 1904)

Diplopoda: Polydesmidae

Brachydesmus subterraneus Heller, 1858

Schizopetalidae

Apfelbeckia insculpta (L. Koch, 1867)

Chilopoda: Lithobiidae

Lithobius n. sp.

Митровац, Миломирова јама:

Coleoptera: Leiodidae: Cholevinae: Leptodirini

Pholeuonopsis (P.) tarensis Ćurčić & Pavićević, 2018

Proleonhardella (P.) tarensis Ćurčić & Pavićević, 2021

Chilopoda: Linotaeniidae

Strigamia crassipes (C. L. Koch, 1835)

Митровац, јама у Великој ливади :

Opiliones: Sironidae

Cyphophthalmus n. sp. 2 Coleoptera: Leiodidae: Cholevinae: Leptodirini

Proleonhardella (P.) tarensis Ćurčić & Pavićević, 2021

Diplopoda: Polydesmidae

Brachydesmus subterraneus Heller, 1858

Chilopoda: Lithobiidae

Lithobius aeruginosus L. Koch, 1862 .

Митровац, Барски до, јама Звекара :

Coleoptera: Leiodidae:Cholevinae: Leptodirini

Proleonhardella (P.) tarensis Ćurčić & Pavićević, 2021

Diplopoda: Haaseidae

Haasea plasana (Verhoeff, 1899).

Рачанска Шљивовица, Совљачка пећина:

Diplopoda: Polydesmidae

Brachydesmus femoralis Makarov, 2008

Chilopoda: Lithobiidae

Lithobius trebinjanus Verhoeff, 1900

Фауне водоземаца и гмизаваца

На подручју Националног парка Тара је до сада забележено 23 врсте херпетофауне, односно гмизаваца и водоземаца.

Најзначајнији је налаз источног главатог мрмољка (*Triturus macedonicus*). Врста је од међународног значаја за заштиту и налази се на Светској црвеној листи у статусу VU (рањива врста). Такође је строго заштићена дивља врста у Републици Србији, а налази се и на Додатку II и IV Директиве о стаништима Европске Уније (Annex II & IV, Habitat Directive), ова врста је једна од приоритетних за успостављање Натура 2000 подручја у Републици Србији. На локалитету Баре, у Заовинама, је 2020. године потврђена ова врста, а у 2022. години на овом локалитету региструје се присуство ове врсте у ларвеном стадијуму. Забележено је 5 одраслих јединки у 2023. години на локалитету Баре.

Забележене су и следеће врсте *Bombina variegata*, *Salamandra Salamandra*.. Од гмизаваца су забележени представници *Natrix natrix*, *Natrix tessellata*, као и *Vipera ammodytes*

Ловна фауна

Управљање популацијама ловних врста дивљачи у 2023. години, првенствено се односио на утврђивање бројног стања дивљачи по врстама (дивокоза процена 380 јединки, срна - 560 јединки, дивља свиња - 100 јединки, вук - 16 јединки, шакал-30, лисица - 100 јединки и зец-536), планирање развоја популације дивљачи у току ловне године, план набавке и утрошка хране и контрола популације кроз планирани одстрел. Стање ловне популације је добро, појављују се и јединке јелена у пределу Калуђерских Бара и Шљивовице.

Од трајно заштићених (неловних) врста дивљачи у смислу категоризације наведене у члану 20. Закона о дивљачи и ловству („Службени гласник РС“, бр. 18/10) и побројаних у члану 6. Правилника о проглашавању ловостајем заштићених врста дивљачи („Службени гласник РС“, бр. 9/2012), на подручју ловишта „Тара“ стално бораве следеће врсте:

Сисари (Mammalia):

Мрки медвед (*Ursus arctos*) - 58 јединки

Видра (*Lutra lutra*) - 30 јединки.

Заштита неловних врста дивљачи одвијало се кроз активности у циљу спречавања узнемиравања јединки, уништавања станишта и противзаконитог коришћења.

Посебне мере заштите спровођене су на строго заштићеним врстама: мрки медвед, видра, јаребица камењарка и лештарка. Стање наведених врста је на оптимуму, чак и нешто више од оптимума у неким периодима године (мрког медведа) обзиром на радијус кретања

Посебне мере заштите спровођене су на строго заштићеним врстама: мрки медвед, видра, јаребица камењарка и лештарка. Стање наведених врста је на оптимуму, чак и нешто више од оптимума у неким периодима године (мрког медведа) обзиром на радијус кретања.

Риболовна фауна

Риболовним водама Националног парка Тара, управљало се на основу Годишњег програма унапређења рибарства за 2023.годину, усаглашеног са Програмом управљања рибарским подручјем “Националног парка Тара” за период 2023-2023.година.

Активности на праћењу стања риболовних вода одвијале су се кроз редовну контролу риболовних вода у Заовинама и Перућцу. Рибарско подручје „Национални парк Тара“ користи се искључиво, за рекреативни риболов, тако да се издају дозволе само за ту врсту риболова. Спортски риболов вршио се на врсте: скобаљ, пастрмске рибе, плотица, клен, угљева, шаран, греч, сом и друге врсте.

Рибочуварска служба врши контролу риболоваца са обале, али и уз употребу чамца. Акумулације "Бајина Башта" (Перућачко језеро) је акумулација кањонског типа са неприступачним приобаљем, где се у већем делу акваторија рекреативни риболов не може одвијати са обале већ искључиво из чамца.

Акумулација (Заовљанско језеро) чини површину од 430 ха воденог огледала, где у већем делу приобаља нема приступних путева па се контрола риболова одвија углавном из чамца. Риболовне воде су и акумулација "Спајићи", језеро "Крушчица", језеро "Црно Осоје, потоци "Црно Осоје", Змајевачки поток, Јаревац, Батурски и Караклијски Рзав, река Рача, река Дервента, река Врело, Омарско врело, Јокића поток).

На основу анализе узорака и анкета рибочуварске службе и локалних риболоваца утврђено је да риболовне воде рибарског подручја Националног парка „Тара“ насељавају следеће врсте риба:

ВРСТА РИБЕ
SALMONIDAE
Поточна пастрмка (поточна и језерска форма) <i>Salmo trutta</i>
Младица <i>Hucho hucho</i> ¹
Дужичаста (калифорнијска) пастрмка <i>Oncorhynchus mykiss</i>
Језерска златовчица <i>Salvelinus umbla</i> ¹
CYPRINIDAE
Клен <i>Squalius cephalus</i>
Скобаљ <i>Chondrostoma nasus</i>
Плотица <i>Rutilus virgo</i>
Бодорка <i>Rutilus rutilus</i>
Речна мрена <i>Barbus barbus</i>
Поточна мрена <i>Barbus balcanicus</i>
Пијор <i>Phoxinus phoxinus</i>
Уклија (зека) <i>Alburnus alburnus</i>
Плиска <i>Alburnoides bipunctatus</i> ¹

Шаран <i>Cyprinus carpio</i>
Сребрни караш (бабушка) <i>Carassius gibelio</i>
Лињак <i>Tinca tinca</i>
Гаовица <i>Rhodeus amarus</i>
Црноока деверика <i>Ballerus sapa</i> ²
Црвенперка <i>Scardinius erythrophthalmus</i> ¹
Носара <i>Vimba vimba</i> ¹
Кркуша <i>Gobio obtusirostris</i> ¹
Толстолобик сиви <i>Hypophthalmichthys nobilis</i> ²
Амурски чебачок <i>Pseudorasbora parva</i>
SILURIDAE
Сом <i>Silurus glanis</i>
ESOCIDAE
Штука <i>Esox lucius</i> ²
COBITIDAE
Велики вијун <i>Cobitis elongata</i> ²
Златни (балкански) вијун <i>Sabanejewia balcanica</i> ²
PERCIDAE
Гргеч (бандар) <i>Perca fluviatilis</i>
Шрац <i>Gymnocephalus schraetser</i> ²
Балавац <i>Gymnocephalus cernua</i>
CENTRARCHIDAE
Сунчица <i>Lepomis gibbosus</i>
¹ – врсте риба које су насељавале акумулацију Перућац 1978. године, али које се нису нашле у нашим узорцима у периоду од 2007. до 2021. године.
² - врсте које нису регистроване током узимања узорака у 2021. години, али су нашим ранијим истраживањима у периоду од 2007. до 2018. године забележене и сасвим извесно насељавају воде рибарског подручја „Национални Парк Тара“.

9.ЕВИДЕНЦИЈА О КРЕТАЊУ И АКТИВНОСТИМА ПОСЕТИЛАЦА И ДРУГИХ КОРИСНИКА

9.1. Евиденција посетилаца

Управљање посетиоцима је једна од значајних активности у сваком заштићеном добру. Национални парк Тара располаже са два центра за посетиоце (Центар за посетиоце у Бајиној Башти и Митровац).

Центри за посетиоце су намењени како групним тако и појединачним посетама, са посебним акцентом на едукативним програмима у тз ” Шумском биоскопу “ на Митровцу. У оквиру центара дају се информације о парку, промотивни материјал, продаја сувенира и изнајмљивање бицикли. За организоване групе посетилаца заштићеном добру са приказаним презентацијама наплаћује се улазница.

На простору Националног парка Тара, нису функционисале улазне капије, тако да нема ни прецизних података о броју посетилаца у парку. Евиденција, контрола и усмеравање посетилаца се врши путем система Центра за посетиоце – инфо пунктова и сталним присуством на терену чувара природе.

У центрима за посетиоце, укупно је остварено 19.005 посетиоца, што је за 19% више него у истом периоду предходне године.

Центар за посетиоце Митровац:

- Домаћи: 14.412
- Страни: 3.502
- Укупно: 17.914.

Центар за посетиоце Бајина Башта:

- Домаћи: 942
- Страни: 149
- Укупно: 1091.

9.2. Контрола посетилаца

Контрола посетилаца односила се на усмеравање кретања посетилаца, превенцију и сузбијање активности које могу довести до нарушавања стања флоре и фауне, основних обележја парка, као и угрожавања самих посетилаца. У циљу контроле посетиоца спроведене су активности на терену :

- контрола ложења ватре и постављање табли о забрани ложења ватре,
- контрола кретања посетилаца – упућивање на обележене планинарске и шетне стазе,
- контрола посетилаца на видиковцу Бањска стена.

9.3. Активности корисника

У објектима ЈП „Национални парк Тара“ остварено је 428 долазака и 1.512 ноћења.

- „Шумарска кућа“ Митровац - 206 долазака 634 ноћења,
- „Едукативни центар“ Рачанска шљивовица - 101 долазака 404 ноћења,
- „Лугарница“ Предов крст – 54 долазака 230 ноћење,
- „Планинарски дом“ Митровац (почео са радом 12.07.) – 67 долазака 244 ноћења.

Остварени приход

Приходи од активности Службе информисања, презентације и туризма, износио је 4.564.497,53 динара, што је за 23% већи у односу на предходну годину:

- Приход од смештаја: 1.984.789,15 динара,
- Приход од сувенира: 2.075.910,07 динара
 - Центар за посетиоце Митровац 1.907.556,10 динара,
 - Центар за посетиоце Бајина Башта 98.498,47 динара,
 - Велепродаја сувенира из магацина 69.855,50 динара.
- Приход од услуга 502.798,31 динара:
 - Посматрање медведа 50.000,00 динара,
 - Издајмљивање бицикли 93.333,33 динара,
 - Улазнице Црвени поток 77.631,66 динара,
 - Улазнице Шумски биоскоп 213.416,66 динара,
 - Услуге водича, презентације 48.750,00 динара

10. ПОДАЦИ О НАПЛАТИ И КОРИШЋЕЊУ НАКНАДЕ ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

У 2023.години, укупно остварени приход износио је 477.350.000 динара, а укупан расход износио је 446.030.000 динара.

Планирани приход од накнада за 2023.годину, износио је 40.000.000 динара, остварени прилив од накнада био је 45.420.131,00 динара или 113 % од планираног прихода (13% више од планираног због наплате заосталих дуговања).

Средства од накнада, коришћена су за уређење простора, изградњу улазне капије, чување и обележавање граница заштићеног подручја, праћење стања природних вредности, презентацију подручја, санацију и реконструкцију објеката и инфраструктуре, материјалне трошкове управљача и зараде стручних служби управљача.

	Делатност	Корисник / обвезник накнаде	Износ-динара
1.	Електропривреда	„Електромрежа Србије“ АД –Београд ЈП“ЕПС дистрибуција“- електроводови ЈП ”ЕПС 8Дринско - Лимске хидроелектарне“ – Б.Башта – соларна електрана ЈП ”ЕПС Огранак Дринско - Лимске хидроелектарне“-Бајина Башта - подземни водови и трафостанице	11.210.000,00 <u>11.366.130,00</u> 150.000,00 1.025.029,00 <u>1.175.029,00</u> 23.751.159,00
2.	Водопривреда	ЈП ”ЕПС Огранак Дринско-Лимске хидроелектарне“- Бајина Башта – водоакумулације хидроелектрана Природни резерват „Тара“- рибњак „Еко Дрина“- рибњак ЈП ЕПС Огранак Дринско – Лимске хидроелектарне“ - Бајина Башта-доводно одводни цевовод	2.784.386,00 48.000,00 8.920,00 4.512.516,00 <u>7.353.822,00</u>
3.	Саобраћај, телекомуникације	ЈП“Емисионе технике и веза“ “„Цетин“ доо- репетитори „Телеком“ ИЈ Ужице-Пријепоље- птт водови А1Србија-постављање ел.комун. опреме WIP 318 доо АД „Електромрежа“ А1 Towers Infrastruktуре	175.500,00 49.907,00 2.966.950,00 12.010,00 61.250,00 188.640,00 73.140,00 <u>3.527.397,00</u>

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2023.ГОДИНУ**

4.	Угоститељство	Хотели и спортски терени, смештај-Центар	728.590,00
		дечјих летовалишта-Београд,	
		Смештај, ресторан, спорски терени- ВУ „Тара“	956.476,00
		УР „Тара“ Солотуша	52.200,00
		Global real Београд, ресторан, тераса-Перућац	154.711,00
		„Тарско језеро“- ресторан	38.250,00
		„Витих“-хотел Тара	149.000,00
		„Вино и виногради“ – ресторан Митровац	33.332,00
		„Код Голуба“ кафе ресторан	21.816,00
		„Супер дом“ кафе ресторан	68.963,00
		„Мањез“ ресторан	42.925,00
		Viewpoint-ресторан	24.794,00
		Ресторан код Бана- ресторан	20.000,00
		Ресторан Секулић Д и Д	38.996,00
Кафаница „Стоп“	54.400,00		
		2.384.453,00	
5.	Трговина, занатство, Тезге за продају	СТР“Митровац“ продавница	41.850,00
		ТР„МИФ“-Зарожје, Бајина Башта-бензинска	
		пумпа	162.000,00
		„Митровачки дућан“ – продавница	19.500,00
		Продавница Рабасовић	3.900,00
		БРБ трговинско предузеће	5.600,00
		„Тарска кућа“ – тезга	11.375,00
		„Вида Тара“- тезга	6.500,00
		Марић Мачкат	6.500,00
		„Медина стаза“ – тезга	15.340,00
		„Лана ББ“ - тезга	11.401,00
		Секулић Д и Д Заовине	38.996,00
		Будућност Мачкат	5.200,00
		Чутура – радња сувенира	40.040,00
		„Васић“ - тезга	27.300,00
„Голуб“ – продавница	18.778,00		
Код Фиће	6.800,00		
		421.080,00	

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2023.ГОДИНУ**

6.	Туризам	Асоцијација „Спорт за све“ камповање „Стотка“ ДОО- снимање филмова „Тарски вук“- ски удружење „Тара“- ски удружење Туристичка агенција WS adventurs -глисери Omega production-снимање филма Ванила филм – снимање филма Red art worchor-снимање филма Компас -агенција квадови	47.070,00 20.000,00 10.800,00 27.000,00 5.210,00 257.250,00 40.000,00 40.000,00 15.000,00 <hr/> 462.330,00
7.	Објекти ван функције	European Investment doo - стари мотел у Шљивовици Општинска управа Бајина Башта- барака Шљивовица	382.061,00 47.025,00 <hr/> 429.086,00
7.	Објекти за одмор (викендице, плавови,)	Грађани „Еко фрутуни“- сплав „Импреса група“ – викендица Тарска прича – смештај Илијак“- смештај ПТТ“ Бајина Башта – смештај Mistik vest- смештај Чича Глиша -сплав Зелена Даћа“-одмаралиште	6.879.688,00 44.000,00 12.200,00 48.750,00 11.000,00 1.500,00 12.600,00 55.066,00 26.000,00 <hr/> 7.090.804,00
	УКУПНО:		45.420.131,00

ЈП”Национални парк Тара”

директор

Драгић Караклић -дипл.инг.шум

Драгић Караклић

